

Mathilde Krog Guttormsen

Høyreekstremisme i Europa

En komparativ analyse av den politiske
situasjonen i Hellas og Ungarn

Masteroppgave i Statsvitenskap

Trondheim, juni 2015

Mathilde Krog Guttormsen

Høyreekstremisme i Europa

En komparativ analyse av den politiske situasjonen i Hellas og Ungarn

Masteroppgave i statsvitenskap

Trondheim, 5. juni 2015

NTNU

Fakultetet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Abstrakt

I Europa har man i løpet av det siste tiåret sett en oppblomstring av høyreekstreme miljøer og partier. Oppblomstringen kan ses både øst og vest i Europa. I Sverige doblet partiet Sverigedemokraterna sin oppslutning ved riksdagsvalget i 2014, i Frankrike ble partiet Front National det største partiet ved Europaparlamentsvalget i 2014, og i Storbritannia gjorde partiet UK Independence Party sitt beste parlamentsvalg i år. Det er imidlertid i to land hvor framveksten av høyreekstremisme anses som størst, og det er i Hellas og i Ungarn. I Hellas fikk partiet Gyllen Daggry tredje plass ved nasjonalvalget i år, og i Ungarn var Jobbik et av de mest populære partiene ved valget i 2014. Begge partiene har en ekstremistisk retorikk og har brukt eller bruker vold i politisk øyemed.

I litteraturen hersker det uenighet med henhold til hva som best forklarer fremvekst av høyreekstremisme. Denne oppgaven tar imidlertid for seg to ulike forklaringsfaktorer; kulturelle forklaringsfaktorer og økonomiske forklaringsfaktorer. Gjennom en komparativ analyse konkluderer jeg med at økonomiske forklaringsfaktorer bærer den beste forklaringen på den politiske situasjonen i Hellas og Ungarn.

Forord

Det er flere grunner til hvorfor jeg valgte å forske på høyreekstremisme i min masteroppgave. For det første mener jeg det er viktig å belyse tematikken. Høyreekstremisme er et økende fenomen i Europa, hvor man ser økt oppslutning til høyreekstreme partier slik som Front National i Frankrike, Jobbik i Ungarn, English Defence League i England, Sverigedemokraterna i Sverige, og Gyllen Daggrøy i Hellas. I forhold Norge er det vanskelig å glemme den høyreekstreme handlingen som rammet unge politikere på Utøya 22. Juli.

For det andre skal jeg begynne å arbeide som samfunnsfagslærer til høsten. Jeg begynner på en ungdomsskole i Oslo hvor andelen innvandrere er stor. En skole hvor elever fra ulike kulturer, samfunnsklasser og religioner møtes, og skal arbeide sammen for å utvikle seg til gode samfunnsborgere. Mitt samfunnsmandat som lærer er å gi de innsikt slik at de kan se et nyansert bilde av verden, slik at de kan forstå at det finnes gråsoner og grunner for hvorfor mennesker oppfører seg slik de gjør, samt gi rom for kritisk tenkning. Dermed mener jeg tematikken jeg tar opp i min masteroppgave er særdeles relevant. Riktignok har jeg valgt å vie min oppmerksomhet til de politiske situasjonene i Hellas og Ungarn, to land et stykke unna Norge og min egen virkelighet. Men likevel så nære at den utviklingen som skjer i de land også påvirker Norge. Jeg mener høyreekstremisme er et fenomen det er viktig å belyse, samt finne en forklaring på hvorfor oppstår. Gjennom mitt studium mener jeg at jeg er enda bedre rustet til å møte min fremtid som lærer. En fremtid preget av økt globalisering, multikulturalisme, og de konfliktlinjer det fører med seg.

Å skrive masteroppgave har ikke vært enkelt. Det har vært en tid preget av prøving og feiling, frustrasjon og sinne. Heldigvis har jeg hatt to viktige personer med meg på ferden. For det første har Tanja Ellingsen vært en fantastisk veileder. Hun har trøstet meg når jeg har vært motløs, og hjulpet meg gjennom ferden med god veiledning. Tusen takk for all hjelp. For det andre har Kyrre Svarva på SPSS-hjelpen vært min helt da jeg skulle begi meg inn i *SPSS-verden*. Tusen takk for raske svar på mail, for tålmodighet og godt humør.

Nå synes jeg jammen det er på tide å lese oppgaven. Håper tematikken faller i smak. Jeg anbefaler en kaffe, kanskje en kjeks eller en kake, og sier: god lesning.

Mathilde Krog Guttormsen

Trondheim, 5. juni 2015

Innholdsfortegnelse

Introduksjon	1
1.1 Oppgavens struktur.....	2
Den politiske situasjonen i Hellas og Ungarn	5
2.1 Hellas	5
2.2 Ungarn.....	7
Hva er høyreekstremisme?	9
3.1 Høyreekstremisme; begrepets mange ansikter.....	9
3.2 Gyllen Daggrø og Jobbik: hvilken kategori tilhører de?	14
3.2.1 <u>Gyllen Daggrø; ”...vi skal renske dette landet for søppel..”</u>	14
3.2.2 <u>Jobbik: ”For a better future, in a better world”</u>	16
Det store forklaringsmylderet	19
4.1 ”De og oss”. Kulturelle forklaringsfaktorer	19
4.2 ”Kampen om økonomiske ressurser”. Økonomiske forklaringsfaktorer.....	22
4.2.1 <u>Hypoteser oppsummert</u>	26
4.2.1 <u>Kausal modell</u>	27
Metode	29
5.1 Innhenting av data.....	29
5.2 Utvalgte data	31
5.3 Validitet og reliabilitet.....	33
5.4 To case, er det mulig å generalisere?	34
Analyse	37
6.1 Kulturelle forklaringsfaktorer	37
6.1.1 <u>Antall innvandrere har økt i Hellas og Ungarn.....</u>	37
6.1.2 <u>Samfunnsborgere i Hellas og Ungarn har blitt mer skeptiske til innvandring.....</u>	39
6.2 Økonomiske forklaringsfaktorer.....	45
6.2.1 <u>Hellas og Ungarn har opplevd en negativ økonomisk utvikling</u>	45
6.2.2 <u>Økt misnøye til de økonomiske situasjonene i Hellas og Ungarn</u>	48
6.2.3 <u>Arbeidsledigheten har økt i Hellas og Ungarn</u>	49
6.2.4 <u>Lave forventninger til økonomi og arbeidssituasjon</u>	50
Avslutning	55
7.1 Flere nye landsmenn, økt skeptisisme -økt ekstremisme?	55
7.2 Økonomisk nedgangstid, økt arbeidsledighet –økt ekstremisme?	56
7.3 Konklusjon og videre forskning	58
Litteraturliste.....	61
Appendix	69

Introduksjon

”Høyreekstreme krefter er igjen i bevegelse i Europa. Vår egen historie minner oss om at vi ikke må sove, men ta ansvar i tide, hjemme så vel som ute” (Espen Barth Eide, 2013).

Økt høyreekstremisme er blitt et Europeisk fenomen. Martin Schulz fastslo i 2011 en skremmende utvidelse av anti-demokratiske holdninger - fra det høyreekstreme til det borgerlige sentrum - i tillegg til en drastisk økning av voldelig, aggressiv ekstremisme (Schulz, 2011). Høyre-radikale partier har fått stadig større oppslutning og innflytelse, og partiene viser at de verken verdsetter romfolk eller homofile. Dette gjelder mange land, både øst og vest i Europa. I Sverige har man for eksempel sett en økning i antall svenske borgere som har stemt på nasjonalistiske eller høyre-radikale partier. I 2014 doblet det politiske partiet Sverigedemokraterna sin oppslutning ved riksdagsvalget, og fikk en oppslutning på 12,9 prosent (Hasselskog, 2014). I Frankrike ble det høyreekstreme partiet Front National det største partiet ved Europaparlamentsvalget i 2014 (Elster & Lilleåsen, 2014), og omstridte UK Independence Party gjorde sitt beste valg noensinne ved årets parlamentsvalg i Storbritannia (Langberg & Hanssen, 2015). I følge Dag Einar Thorsen (2013), er imidlertid framveksten av høyreekstremisme størst i Ungarn og Hellas, med henholdsvis Jobbik og Gyllen Daggrý representert i nasjonalforsamlingene (Falch-Nilsen, 2013). Thorsen (2013) får medhold fra EU-kommisjonær Cecilia Malmstrøm (2013), og *European Union Agency for Fundamental Rights* (FRA) i sin vurdering av Ungarn og Hellas (FRA, 2013) og de to partiene Jobbik og Gyllen Daggrý. Begge partiene har en ekstremistisk retorikk og har brukt eller bruker vold i politisk øyemed (FRA, 2013).

Problemstillingen i denne oppgaven tar utgangspunkt i dette scenarioet og stiller følgende overordnede spørsmål:

Hvorfor har de høyreekstreme partiene i Hellas (Gyllen Daggrý) og Ungarn (Jobbik) fått økt oppslutning de siste årene?

Ser man på den politiske situasjonen i Hellas er neo-nazisme, i følge Demetris Nellas (2015), blitt et reelt fenomen (Nellas, 2015). Det hele startet med at det høyreekstremistiske partiet Gyllen Daggrý fikk 19.623 stemmer i 2009 (Ellinas, 2013), til at det i år klarte å klatre seg

opp på en tredje plass ved nasjonalvalget (BBC, 2015). Og dette til tross for at partiet har røtter i nazismen og en klar anti-innvandrings retorikk, i tillegg til at partiets leder er i fengsel anklaget blant annet for mord og brutale angrep på innvandrere (Nellas, 2015).

Lignende situasjon ser man i Ungarn. Landets regjering har blitt kraftig kritisert, blant annet av Europarådet for svekkelse av demokrati og menneskerettigheter. Det høyreekstreme partiet Jobbik fikk i 2010, 17 prosent av stemmene (Sitter, 2012), og dette skjedde til tross for at Jobbik er et åpent rasistisk, høyreekstremistisk og ultra-nasjonalistisk fascistparti (Gleichmann, 2010). Partiet har blant annet foreslått at barn av romfolk bør sendes på internatskoler (Befring, 2012), og parlamentsmedlemmer har uttalt at de frykter Ungarn kommer til å bli underlagt sionisme (NTB, 2013). I mai i fjor fikk partiet hele 20,54 prosent av stemmene (Mudde, 2014), og var dermed et av de mest populære politiske partiene i Ungarn.

Hva er bakgrunnen for denne politiske utviklingen?

1.1 Oppgavens struktur

For å besvare denne problemstillingen presenterer jeg i kapittel 2 en kort gjennomgang av den politiske situasjonen i de to landene. I kapittel 3, gir jeg så en begrepsavklaring. For hva er egentlig høyreekstremisme? Begrepet blir ofte blandet sammen med begreper slik som høyre-radikalisme og høyrepopulisme, og dette har ført til at jeg har valgt å trekke et skille mellom begrepene. Jeg vurderer Gyllen Daggrø og Jobbik opp mot en vurderingstabell for kjennetegn ved høyreekstremisme (Tabell 3), og kommer frem til at begge partiene kan omtales som høyreekstreme.

Deretter presenterer jeg to teoretiske forklaringer i kapittel 4. De har som formål å forklare hvorfor høyreekstremistiske partier slik som Gyllen Daggrø og Jobbik får økt oppslutning. Først gir jeg en utgreiing av kulturelle forklaringsfaktorer hvor jeg snakker om etnosentrisme, nasjonalisme og fremmedfiendtlighet som et *sine que non* for høyreekstreme partier. Deretter gir jeg en utgreiing av økonomiske forklaringsfaktorer hvor jeg snakker om en konflikt mellom sosioøkonomiske ressurser, om inn – og ut-grupper, og om arbeidsledighet. I dette kapitlet presenterer jeg seks hypoteser som jeg mener kan gi forklaringskraft til Gyllen Daggrø og Jobbik sin oppslutning. Hypotesene oppsummeres i Tabell 4, og jeg avslutter kapitlet med en presentasjon av en kausal modell over årsaker til fremvekst av høyreekstremisme.

I Kapittel 5 gir jeg en kort forklaring av metoden som er anvendt i oppgaven, samt en presentasjon av dataene som jeg har brukt i oppgaven; hvor de er hentet fra og hvordan de er behandlet i analysen. Her vil også validitet og reliabilitet diskuteres, og det vil stilles spørsmålsteget til hvorvidt mine funn kan generaliseres utover de to landene som er behandlet i denne oppgaven.

Selve analysen er presentert i Kapittel 6. Her presenterer jeg statistiske funn hentet fra OECD, ESS, Eurobarometer og Verdensbanken. Jeg analyserer mine funn opp mot teori gitt tidligere i oppgaven, og trekker inn historiske elementer slik at mine statistiske funn gis mer tyngde. Først analyserer jeg hypoteser gitt av kulturelle forklaringsfaktorer. Jeg velger å bekrefte **H1**, fordi det kommer frem av statistikk hentet fra OECD at både Hellas og Ungarn er rammet av økt innvandring de siste tolv årene. Derimot ser meg nødt til å avkrefte **H2a** og **H2b**, fordi skeptisisme til innvandring ikke har vært en økende tendens i verken Hellas eller Ungarn. Deretter analyserer jeg hypoteser gitt av økonomiske forklaringsfaktorer, og velger å beholde alle hypoteser bortsett fra **H6b**. **H3** bekreftes med tanke på begge land, fordi begge landene har opplevd en økonomisk nedgang de siste tolv årene. Dette er også tilfellet med **H4** hvor greske og ungarske samfunnsborgere er blitt mer misfornøyd med landets økonomi det siste tiåret. **H5** ble også bekreftet da det kommer frem at begge land har opplevd økt arbeidsledighet. Imidlertid avkrefter jeg **H6b**, fordi statistikk som fremkommer av ESS og Eurobarometer ikke bekrefter en økning innen lave forventninger til Ungarns økonomi og arbeidssituasjon. Riktignok bekrefter jeg **H6a** og dette er fordi det kommer frem av mine funn en økning innen lave forventninger til Hellas sin økonomi og arbeidssituasjon.

I Kapittel 7 avslutter jeg ved å konkludere med at økonomiske forklaringsfaktorer best forklarer framveksten av høyreekstremisme i Hellas og Ungarn. Likevel stiller jeg meg kritisk med tanke på Ungarn som ikke har opplevd en like stor økonomisk nedgang slik som Hellas. Med henhold til videre forskning mener jeg det hadde vært interessant å anvende en annen metodisk tilnærming slik som kvalitative intervju for å få en dypere forståelse av hvorfor velgere har valgt eller velger å stemme høyreekstremt.

Den politiske situasjonen i Hellas og Ungarn

Høyre-radikale partier har fått stadig større oppslutning og mer innflytelse i en rekke europeiske land (Falch-Nilsen, 2013). Høyreekstremer har preget Europa sine avisforsider med nyheter om Anders Behring Breivik sitt angrep i Norge, om voldelige protester i Ukraina (Ramalingam, 2014), og om valgsuksesser til høyreekstremer parti i Frankrike og Storbritannia (Elster & Lilleåsen, 2014; Langberg & Hanssen, 2015). Likevel anses situasjonene som verst i Hellas og Ungarn. I dette kapitlet gir jeg et bilde av landenes politiske utvikling og situasjon. Først beveger jeg meg inn i det greske samfunnet og forteller om noen generelle trekk ved den politiske utviklingen siden slutten av andre verdenskrig. Deretter gir jeg en lignende utgreiing av det ungarske samfunnet.

2.1 Hellas

Det er nødvendig med innsikt i den greske historien for å forstå den politiske utviklingen landet har stått ovenfor. Først i 1830 ble landet anerkjent som en uavhengig stat (Globalis, 2012), og helt siden slutten av andre verdenskrig har Hellas hatt politiske problemer (Lurås, Greve & Ersland, 2015). I 1946 til 1949 var landet i borgerkrig hvor den greske regjeringshæren, med støtte av Storbritannia, kjempet mot det Greske Kommunistiske Partiet (KKE) (Globalis, 2012). Med hjelp av amerikansk militærstøtte vant til slutt den greske regjeringshæren (Ersland, 2014), og kommunismens nederlag førte til at Hellas ble medlem i NATO i 1952 (Globalis, 2012). Begrunnelsen for medlemskapet var å stoppe en eventuell kommunistisk oppblomstring. Imidlertid skulle valgene etter borgerkrigen bære preg av krig mellom kommunister og anti-kommunister. Riktignok ble KKE forbudt i 1947, men gjennom partiet *the United Democratic Left* lot likevel landets kommunistiske stemmer seg høre (Ersland, 2014).

I 1967 ble landet rammet av et militærkupp (Globalis, 2012), og Hellas ble styrt av en militærjunta (Juntaen) frem til 1974 (Ersland, 2014). Under sin tid ved makten var Juntaen særdeles upopulær. "In fact, the majority of politicians at both ends of the spectre, with the exception of the extreme right opposed the regime (Ersland, 2014:58)". Upopulariteten førte til at Juntaen brøt sammen i 1974 (Lurås, Greve & Ersland, 2015), og siden den tid har Hellas vært preget av to partiblokker; det moderat-konservative Nytt Demokrati (ND), og det sosialdemokratiske Den Panhelleniske Sosialistiske Bevegelse (PASOK) (Utenriksdepartementet a, 2015). PASOK har vært det dominerende partiet, og dermed satt

størst preg på den greske politikken (Lurås, Greve & Ersland, 2015).

I 1981 ble Hellas medlem av EU, til tross for at det i rapporten fra Kommisjonen stod at landet ikke var økonomisk klar for medlemskap. Ut i fra dette så enkelte medlemskapet som rent politisk; EU trengte å hjelpe Hellas politisk etter perioden med Juntaen, det såkalte ”høyre-vridde diktaturet” (Ersland, 2014). EU-medlemskapet førte til økonomisk vekst og politisk stabilisering i Hellas, og i 2001 innfridde Hellas kravene om å bli medlem i EU sin monetære union (Lurås, Greve & Ersland, 2015).

Tidligere hadde som sagt den greske politikken vært preget av partiene PASOK og ND, og det fantes lite rom for andre partier. Men etter Finanskrisen i 2007 begynte den politiske situasjonen å endre seg. Andre politiske partier begynte å hevde seg i det greske politiske systemet (Georgiadou, 2013). Riktignok vant PASOK ved valget i 2009, men partiet skulle ikke sitte lenge ved makten (Utenriksdepartementet a, 2015). Finanskrisen hadde vekket til live latente høyreekstremistiske tanker og holdninger i det greske samfunnet (Georgiadou, 2013), og det høyreekstremistiske partiet Gyllen Daggrø fikk i 2012 en oppslutning på 6,97 prosent ved parlamentsvalget. Dette tilsa en økning fra 19 623 stemmer i 2009 til 441 018, noe som kom som en overraskelse på mange (Ellinas, 2013).

Oppslutningen til Gyllen Daggrø har siden hatt en signifikant økning, og dette har skjedd til tross for partiets forbindelser med vold (Ellinas, 2013). Det stadig voksende partiet har til og med ført til at regjeringen, i mai 2013, kom med en ny lov mot rasisme med høyere strafferammer. Allikevel ble en anti-fascistisk og anti-rasistisk musiker drept av et Gyllent Daggrø-medlem allerede september samme år. Den daværende statsministeren, Samaras, fordømte drapet og pågrep 20 medlemmer av Gyllen Daggrø, inkludert partiets leder Nikolaos Michaloliakos og fire andre parlamentsmedlemmer under anklagen om å lede en kriminell organisasjon (Lurås, Greve & Ersland, 2015). Til tross for hendelsen fikk Gyllen Daggrø i 2014 9,4 prosent ved Europaparlamentsvalget, og endte opp med 3 seter i Europaparlamentet. Dermed var partiet det tredje største partiet representert fra Hellas (Europe Decides, 2014). I januar 2015 fortsatte trenden, partiet endte opp på 3 plass og vant 17 seter i det greske parlamentet (BBC, 2015). Dermed sitter nå et parti som under partilederen Nikos Michaloliakos ble dannet 14. februar 1998, i regjering i Hellas. Et parti som blir ansett for å være et av de mest ekstreme politiske partiene i Europa. Og som skiller seg ut fra andre høyreekstreme partier med sitt raseideologiske standpunkt og ved at de klart blir linket til vold (Ellinas, 2013).

2.2 Ungarn

I mellomkrigstiden satt det tilsammen 40 fascistiske og høyre-radikale partier i regjering i Ungarn. Den antisemittiske regjeringen innførte et yrkesforbud for landets jøder i 1939 og strenge raselover i 1941, der ekteskap og seksuelle forbindelser mellom jøder og ikke-jøder ble forbudt. Hitler-Tyskland ble sett på som et forbilde (Leonhardsen, 2015), og Ungarn deltok på tysk side under andre verdenskrig. Men ble i 1945 besatt av Sovjetunionen. Ungarn erklærte dermed krig mot Tyskland og sluttet våpenhvile med de allierte (Sulyok, 2014). Årene etter krigen skulle Ungarn være okkupert av Sovjetunionen (Globalis, 2011), og ved å tilhøre Sovjetunionens interessesfære fulgte landets politiske utvikling mønsteret fra de øvrige øst-europeiske landene. Det ble gjennomført en voldelig tvangskollektivisering av jordbruket, og dette resulterte i matmangel. Levestandarden sank betraktelig og det vokste en forbitrelse i den ungarske befolkningen, noe som førte til et folkeoppgjør i 1956 (Sulyok, 2014). Opprøret ble imidlertid brutalt slått ned av sovjetiske tropper (Globalis, 2011). Ikke før Sovjetunionens fall i 1989 fikk Ungarn tilbake sin selvstendighet, og for første gang siden 1945 ble det i 1990 avholdt frie valg. Ni partier ble representert i parlamentet med høyrepartiet Det demokratiske forum (MDF) som valgvinner (Sulyok, 2014).

Etter å ha vært preget av flere år med diktatur (Globalis, 2011) hadde Ungarn vanskeligheter med å innføre demokratiske spilleregler. I 1992 til 1994 raste en strid om massemedienes frihet (Sulyok, 2014) hvor den nyvalgte regjeringen tok kontroll over den statlige kringkastingen. Ungarn var et ungt demokrati, med en regjering som hadde misbrukt de demokratiske prinsippene. I kjølevannet av dette vokste det frem en massebevegelse kalt Democratic Charter, og medførte regjeringens nederlag ved Ungarns andre frie valg i 1994 (Ágh, 2007). MSzP vant med rent flertall, og partiet klarte i koalisjonsregjering med Fridemokratene å utvikle en moderne markedsøkonomi. Denne politikken førte til at reallønnen steg og utenlandsgjelden ble redusert fra midten av 1990-årene (Sulyok, 2014).

I 1998 var det duket for nyvalg og overraskende vant det høyre-liberale partiet Fidesz, og sammen med Småbrukerpartiet og Det demokratiske forum dannet de en flertallskoalisjon. Året etter ble Ungarn medlem av NATO (Sulyok, 2014), fire år senere stemte 84 prosent for EU-medlemsskap (Utenriksdepartementet b, 2015), og i 2004 var medlemskapet et faktum (Sulyok, 2014). Samtidig som Ungarn stemte for EU medlemskap i 2003 ble det høyreekstremistiske partiet Jobbik dannet av en gruppe studenter. Det høyreekstreme miljøet hadde igjen begynt å blomstre i Ungarn (Nagy, Boros & Vasali, 2013). Som sagt hadde Ungarn vært preget av en fascistisk regjering i mellomkrigstiden, og på grunn av dette var

ikke høyreekstremistiske tanker et nytt fenomen i Ungarn. Ytre høyre hadde som sagt spilt en sentral rolle i Ungarns politiske historie gjennom det 20 århundre. Fra 1919 til 1922 og fra 1944 til 1945 deltok ytre høyre i regjering, og i disse periodene vokste det frem flere høyreekstreme temaer slik som, isolasjonen av Ungarn i regionen og politisk samt økonomisk anti-semittisme (Tamas, 2011).

Ni år skulle gå etter frigjøringen fra Sovjetunionen før høyreekstreme krefter igjen skulle inntre det ungarske samfunnet. I 1990 fikk det politiske partiet MIEP 248 000 stemmer. Et parti dannet av Istvan Csurka i ønske om å tilbakeføre det høyreekstreme. Riktignok fikk partiet bare 243 000 stemmer i 2002, og mislyktes dermed å entre parlamentet (Tamas, 2011). I tillegg måtte partiet fire år senere se seg slått av det høyreekstreme partiet Jobbik. Som sagt ble Jobbik dannet i 2003, og fikk i 2006 2,2 prosent av stemmene ved parlamentsvalget (Nagy, Boros & Vasali, 2013). Populariteten til partiet fortsatte å vokse, og da det i 2010 var duket for parlamentsvalg klarte Jobbik å oppnå en oppslutning på 16,67 prosent. Dette var en økning på 14,47 prosent siden parlamentsvalget i 2006. Jobbik hadde klart å bli Ungarns tredje største parti (Csaky, 2012). Partiets popularitet var intet mindre i 2014. Jobbik fikk 20,54 prosent av stemmene (Mudde, 2014), og ble dermed Ungarns største opposisjonsparti (Utenriksdepartementet, 2015). Nesten 1 million ungarere stemte på Jobbik, kjent for sine anti-romfolk og anti-jøde holdninger, og sin paramilitære gruppe kalt *the Hungarian Guard*. Valgresultatet viste omverden at Jobbik sin suksess ikke var et engangstilfelle (Mudde, 2014).

Ut fra informasjon som nå er kommet frem velger jeg nok en gang å spørre; hvorfor har de høyreekstreme partiene Gyllen Dagry og Jobbik fått økt oppslutning de siste årene? Videre redegjør jeg for begrepene høyreekstremisme, høyreradikalisme og høyrepopulisme. Jeg avslutter med å kategorisere begrepene i Tabell 3, og anvender tabellen i diskusjon rundt hvorvidt Gyllen Dagry og Jobbik kan kalles høyreekstreme, høyreradikale eller høyrepopulistiske partier. Avslutningsvis kommer jeg frem til at begge partiene kan kalles høyreekstreme.

Hva er høyreekstremisme?

Før jeg begir meg ut på en mer omfattende utgreiing av partiene Gyllen Daggrø og Jobbik ser jeg det nødvendig med en begrepsavklaring. Grunnen til dette er at høyreekstremisme ofte forveksles med begrepene; høyreradikalisme og høyrepopulisme. Jeg har blitt oppmerksom på at begrepene brukes om hverandre i litteraturen, og mener dette kan føre til forvirring. Betyr begrepene det samme? Eller finnes det en forskjell mellom høyreekstremisme, høyreradikalisme og høyrepopulisme? Svaret vil vise seg å være ja. Det finnes en forskjell på begrepene. Her tar jeg for meg de ulike begrepene, og ser på hva denne forskjellen innebærer.

3.1 Høyreekstremisme; begrepets mange ansikter

Høyreekstremisme er en samlebetegnelse på partier og bevegelser til høyre for konservative og borgerlige partier. Begrepet inngår i bevegelser som er åpent anti-demokratiske og som forfekter eller aksepterer voldsbruk som politisk virkemiddel (Strømmen, 2014). I følge Anders R. Jupskås (2012) er høyreekstremerne etniske nasjonalister, antidemokratiske, autoritære, rasistiske og preget av fremmedfrykt (Jupskås, 2012). De kan være grupper som ønsker å bruke vold og som ikke anerkjenner demokratiske spilleregler (Sørensen et al., 2012). Som sagt forveksles ofte begrepene høyreekstremisme, høyreradikalisme og høyrepopulisme. Michael Minkenberg (2013) er én forfatter som begår denne handlingen. I hans kapittel i volumet *Right-wing extremism in Europe* innleder han med begrepet *radical right*, men allerede på samme side fortsetter han med begrepet *extreme right-wing*. Snakker han om høyreekstremisme eller høyreradikalisme?

Først definerer han *radical right* som en bekjempelse av modernisering gjennom å radikalisere kriteriene for inkludering og ekskludering av tilhørighet. Men i neste setning snakker han om extreme right-wing, og forteller at *høyreekstremistisk* tankegang kjennetegnes av homogene sosiale bilder. Dette er en tankegang hvor nasjonen fungerer som en ”vi-gruppe”, og som fører til fremmedfrykt (Minkenberg, 2013). Begrepsbruken beveger seg inn i hverandre, og det kan oppfattes noe uklart nøyaktig hva Minkenberg (2013) snakker om. Likevel har jeg valgt å bruke en del av hans definisjon for å forklare høyreekstremisme. *Right-wing extremism er en politisk ideologi som holder fast ved myten om en homogen nasjon. Den politiske ideologien baseres på en romantisk og populistisk ultra-nasjonalisme som er fiendtlig til det liberale, pluralistiske demokratiet, med sine underliggende prinsipper om individualisme og universalisme* (Minkenberg, 2013). Disse ordene samsvarer i stor grad

med både Strømmen (2014), Jupskåk (2012) og Sørensen (2012), hvor alle mener at høyreekstremisme er fiendtlig til demokratiske spilleregler. Dette fører meg til neste spørsmål: er høyreradikalisme også fiendtlig til demokratiet?

Ikke nødvendigvis, men høyreradikale betraktes som radikale fordi de på flere punkter bryter med de liberale aspektene ved demokratiet. Dette gjelder temaer som religionsfrihet, aksept for pluralisme og maktfordeling (Jupskås, 2012). I tillegg skiller høyreradikale seg fra høyreekstremer ved å ikke ha åpen aksept for voldsbruk i politisk øyemed (Hagtvatn & Strømmen, 2013). Minkenberg fortsetter i sin definisjon å snakke om *far-right* og *right-wing thinking*. Han forteller at *right-wing thinking* baseres på en avstand mellom ”inn-grupper” og ”ut-grupper”, og at disse gruppene kan baseres på etnisitet, kultur, religion, og/eller kjønn. I forhold til egen tolkning kan denne oppfattelsen av samfunnet inngå i både høyreekstremisme og høyreradikalisme. Minkenberg deler tankegangen inn i fire forskjellige varianter av *far-right*; 1. et autokratisk-fascistisk høyre, som ofte innebærer rasisme eller etnosentrisme, og som er inspirert av tidligere diktatur, 2. et rasistisk eller etnosentrisk (men ikke fascistisk) høyre, som bruker etnosentristiske argumenter i møte med andre kulturer, 3. et populistisk-autoritært høyre, organisert rundt en sterk og karismatisk leder, og som har en nasjonalistisk ideologi, og 4. et religiøst høyre, hvor nasjonalisme eller fremmedfrykt oppstår av religiøs stivhet (Minkenberg, 2013). Denne inndelingen kan brukes som et bilde på begrepene mange ansikter, og illustreres under i Tabell 1.

Tabell 1

Høyreekstremt	Høyre-etnosentrisk	Høyrepopulistisk/ høyreautoritært	Høyre-religiøst/ fundamentalistisk
Er både autokratisk og fascistisk. Innebærer rasisme og/eller etnosentrisme.	Er rasistisk og/eller etnosentrisk, men <u>ikke</u> fascistisk. Bruker etnosentriske argumenter i møte med andre kulturer	Er populistisk og autoritært. Er organisert rundt en sterk og karismatisk leder, og har en nasjonalistisk ideologi	Er et religiøst høyre hvor nasjonalisme og/eller fremmedfrykt oppstår på grunn av religiøs stivhet i samfunnet.

Tabell 1 illustrerer Minkenberg (2013) sin inndeling av fire varianter av *far-right*.

Minkenberg (2013) sitt tredje punkt; *et populistisk-autoritært høyre*, kan bevege seg inn i begrepet høyrepopulisme. Høyrepopulisme minner en del om høyreradikalisme, men forskjellen mellom begrepene avgjøres av historisk, politisk og kulturell kontekst. Hovedsakelig vil høyrepopulister ha en nasjonalistisk forståelse av folket hvor de mener det finnes en forskjell mellom folket (vi) og utlendingene (de) (Jupskås, 2014). Meindert Fennema (2005) forklarer at høyrepopulistiske partier feirer visdommen til den ”vanlige” mann, og at de forsøker å representere det tyske uttrykket; *das gesundenes Volksempfinden* (et uttrykk som representerer nazistenes oppfatning av mennesket, brukt under andre verdenskrig). Han plasserer i midlertidig høyrevridde partier inn i det han kaller *new-family of anti-immigrant parties*, og deler disse nye anti-innvandring partiene inn i tre; 1. extreme right parties, 2. racist parties, og 3. populist or protest parties. De partier som hyller deres fascistiske fortid kaller han *extreme right*. De som er i mot innvandringspolitikken til deres representative regjering kaller han *racist parties*, fordi de ser på innvandring som en kulturell trussel og som en trussel mot rasen. Til slutt definerer han *populist or protest parties*, slik som nevnt ovenfor (Fennema, 2005). Under er Fennema sin inndeling vist i Tabell 2.

Tabell 2

Høyreekstremt	Høyre-rasistisk	Høyrepopulistisk/ Protest partier
Hyller sin fascistiske fortid.	Er i mot innvandringspolitikken i sitt representative land.	Inspirert av nazismen. Hyller visdommen til den «vanlige» mann.

Tabell 2 illustrerer Fennema (2005) sin inndeling av høyrevridde partier. Han kaller de for *new-family of anti-immigrant parties*.

Disse definisjonene kommer som et helt annet bidrag i definisjons-debatten, med nye vinklinger av begrepene og med et nytt aspekt, nemlig *racist parties*. Fennema forklarer at de høyreekstremerne partiene også kan være rasistiske og populistiske, og at de rasistiske partiene kan være populistiske. Men ikke motsatt, de rasistiske partiene behøver ikke nødvendigvis hylle den fascistiske fortiden, og de populistiske partiene er ikke nødvendigvis fiendtlig innstilt til innvandrere. Riktignok avslutter Fennema med å innrømme at det er vanskelig å kategorisere de ulike begrepene, fordi de ofte overlapper hverandre (Fennema, 2005). Og ser man på hva som er blitt fortalt i denne begrepsavklaringen, er det godt mulig å si seg enig i Fennema på dette området. For begrepsbruken er flytende, med begreper slik som høyreekstremt, *radical-right*, *extreme right-wing*, høyreradikalt, *far-right*, høyrepopulistisk, og *racist-parties*. På grunn av dette har jeg valgt å lage en tabell hvor jeg har kategorisert de ulike begrepene inn i tre kategorier: 1. høyreekstremt, 2. høyreradikalt, og 3. høyrepopulistisk.

Tabell 3

	Høyreekstremt	Høyreradikalt	Høyrepopulistisk
<i>Demokratisk</i>	Anti-demokratisk (Strømmen (2014), Jupskås (2012), og Sørensen (2012)).	Ikke anti-demokratisk, men er uenig i flere aspekter ved det liberale demokratiet slik som religionsfrihet (Jupskås, 2012).	Ikke anti-demokratisk, men har en nasjonalistisk ideologi (Minkenberg, 2013).
<i>Aksept av voldsbruk</i>	Aksepterer voldsbruk (Strømmen (2014) og Sørensen (2012)).	Aksepterer ikke voldsbruk (Hagtvet & Strømmen, 2014).	
<i>Grad av fremmedfiendtlighet</i>	Er rasistisk samt preget av fremmedfrykt (Jupskås, 2012). Ønsker en homogen nasjon (Minkenberg, 2013).	Hevder det er en avstand mellom «inn» og «ut» grupper (Minkenberg, 2013).	Skiller mellom folket (vi) og utlendingene (de) (Jupskås, 2012). Men de er ikke nødvendigvis fiendtlige til innvandrere (Fennema, 2005)
<i>Grad av fascisme og/eller nazisme</i>	Hyller sin fascistiske fortid (Fennema, 2005). Er fascistisk og autokratisk (Minkenberg, 2013).	Er rasistisk og/eller etnosentrisk, men er ikke fascistisk (Minkenberg, 2013).	Inspirert av nazismen (Fennema, 2005).

Tabell 3 er inspirert av den informasjon som er kommet frem i kapittel 3.1. I plasseringen av *Grad av fascisme og/eller nazisme* valgte jeg å se en sammenheng mellom det Minkenberg (2013) kaller *høyre-etnosentrisk* og *høyreradikal*.

Basert på denne klassifiseringen; hvor passer så Gyllen Dagry og Jobbik best inn? Kan partiene kalles høyreekstreme? Eller passer det bedre å kalle de for høyreradikale? I neste delkapittel finner jeg ut av dette ved å se på partienes egenskaper og karakteristikker.

3.2 Gyllen Daggy og Jobbik: hvilken kategori tilhører de?

Jeg har nå gjort et forsøk på å kartlegge hva som kjennetegner begrepene; høyreekstremisme, høyreradikalisme og høyrepopulisme. I dette kapitlet ser jeg på hvilke begrep som er mest dekkende for partiene Gyllen Daggy og Jobbik. Jeg ser på egenskaper ved de politiske partiene og argumenterer for at de begge kan kalles høyreekstremer.

3.2.1 Gyllen Daggy; ”...vi skal renske dette landet for søppel...”¹

”Vi skal kaste alle innvandrere ut av Hellas; vi skal renske dette landet for søppel, skriker han med skingrende stemme. Et par hundre tilhørere - pensjonister, unge damer med småbarn, en greskortodoks prest - bryter ut i trampeklapp. Langs veggene i salen står snauklippede og bredskuldrede menn. Flere gjør nazihilsen” (Aale, 2012).

Sitatet over er hentet fra en artikkel publisert av Aftenposten 2. mai 2012, og den skrikende mannen er partilederen for det høyreekstremistiske partiet Gyllen Daggy. Aale forteller i artikkelen at det har skjedd en politisk endring i forhold til høyreekstremer holdninger i Hellas, og at nynazister for første gang siden militærdiktaturets fall sitter i den greske nasjonalforsamlingen (Aale, 2012). Gyllen Daggy blir ansett for å være et av de mest ekstreme politiske partiene i Europa. Partiet har en nasjonalistisk agenda hvor de ønsker en utvisning av innvandrere, hvor de blir ledet av en autoritær leder som besitter det meste av kontrollen, og hvor de tiltrekkes, lik andre høyreekstremer partier, av unge arbeidsledige menn med lav utdanning (Ellinas, 2013). Partiet støtter ideologien om en homogen stat, og ser dermed innvandrere som en trussel mot det greske samfunnet (Georgiadou, 2013).

I følge Ellinas (2013) skiller Gyllen Daggy seg fra andre høyreekstremer partier, og begrunner påstanden ved å peke på partiets raseideologiske standpunkt og at de blir assosiert med vold (Ibid.). Altså er Gyllen Daggy et parti som ønsker en utvisning av innvandrere (Ellinas, 2013), en homogen stat (Georgiadou, 2013), og som assosieres med vold (Ellinas, 2013). Ut i fra dette kan Gyllen Daggy samsvare med kategorien *høyreekstremt* når det gjelder punkt 2, *Aksept av voldsbruk*, og punkt 3, *Grad av fremmedfiendtlighet*.

Ut i fra Gyllen Daggy sitt manifest er partiet: ”a social and nationalist movement opposed to communist internationalism and universalism-liberalism”. Manifestet identifiserer borgernes

¹ Sagt av Gyllen Daggy sin partileder, Nikolaos Michaloliakos (Aale, 2012).

biologiske og spirituelle arv som en vesentlig del av staten. Og det støtter både irredentisme og ekspansjonisme. I tillegg har partiets ledere benektet Holocaust og de viser støtte til Nasjonalsosialisme (Nazisme) ved at partiet ved flere anledninger har utført Nazi-hilsen (FRA, 2013). På nettsiden til Gyllen Daggrý står det at partiet er i forkant når det gjelder kampen mot Promemoria og det syndige politiske systemet. De er i mot befolkningens forvrengning, på grunn av flere millioner ulovlige innvandrere, og det såkalte *venstre* sin oppløsningen av det greske samfunnet. De foreslår en nasjonal politikk som skal redde landet og de forteller at de skal kjempe for grekerne Hellas. Videre på nettsiden informeres det om hva det vil si å være medlem av Gyllen Daggrý, og det ramses opp 12² essensielle punkter hvor punkt nummer 12 avsluttes med følgende ord: "So, as a nationalist, I fight all forms of destructive policies (regarding nations, races, men), and any false inequality and oligarchy (money, party, perversion)" (Golden Dawn, 2014).

I tillegg anser Gyllen Daggrý seg som et nasjonalistisk parti som har som oppgave å gjøre slutt på ødeleggende politikk sammen med falsk ulikhet og oligarki (Golden Dawn, 2014). Ut i fra Tabell 3 kan man se at Gyllen Daggrý samsvarer med høyreekstremisme når det gjelder punkt 4, *Grad av fascisme og/eller nazisme*, fordi partiet ved flere anledninger har utført Nazi-hilsen (FRA, 2013). I midlertidig samsvarer muligens ikke Gyllen Daggrý med kategorien *høyreekstremt* når det gjelder punkt 1, *Demokratisk*. Men da Ellinas (2013) peker på at partiet blir ledet av en autoritær leder, overensstemmer partiets karakteristikk likevel til en viss grad med punkt 1. Imidlertid anser jeg denne argumentasjonen for svak, og må avkrefte å se en sammenheng mellom Gyllen Daggrý sin karakteristikk og kategorien *høyreekstremt* med henhold til punkt 1.

Likevel velger jeg å plassere Gyllen Daggrý under kategorien *høyreekstremt* i denne oppgaven. Dette valget gjøres fordi; 1, partiet assosieres med vold (Ellinas, 2013) (punkt 2), 3, partiet ønsker å kjempe for grekerne Hellas (Golden Dawn, 2014) (punkt 3), og 4, partiet viser støtte til Nazismen (FRA, 2013) (punkt 4).

² De 12 essensielle punktene kan leses i Appendix.

3.2.2 Jobbik: ”For a better future, in a better world”³

“At another Jobbik town hall meeting, in the southern part of Budapest, 54-year-old security guard Istvan Bednarik, there to support the party, explained his views on Jews. “I will never like them, sure” he said. “I am a heartfelt Hungarian. The Jews, the Gypsies, if they can assimilate, fine, if not, well, then tough luck.”” (Dunai, 2014).

Sitatet over illustrerer hvilke holdninger som eksisterer hos et Jobbik medlem i Budapest. Ikke bare Istvan Bednarik har slike holdninger til jøder og sigøynere. Han får støtte fra andre medlemmer hvor blant annet Roland Vancsics, en 37 år gammel manager, hevder at Jobbik er et parti som tørr å si sannheten og dermed utfordrer *status quo* (Dunai, 2014).

Når det kommer til hvorvidt Jobbik kan kalles et høyreekstremistisk parti eller ikke, unnlater Sitter (2012) i sitt kapittel, *Høyreekstremisme i Ungarn –demokrati i krise?*, å kalle partiet for høyreekstremt. Dette gjør han på bakgrunn av Øystein Sørensens (2012) definisjon på høyre-radikalisme; ”partier i radikal opposisjon mot de etablerte partiene, makteliten og politisk konsensus” (Sitter, 2012:259). På partiets nettside kommer det frem at Jobbik anser seg selv som et konservativt og radikalt kristent parti. ”Its fundamental purpose is protecting Hungarian values and interests” (jobbik.com, 2010). Jobbik sin ideologi søker etter en ny revolusjon for å beskytte nasjonen, hvor de ønsker å forme den unge, nye, revolusjonære og nasjonale eliten. Partiet er i mot den økende globaliseringen, da den anses som en trussel mot nasjonen, for i følge Jobbik er nasjonen selve grunnlaget for menneskelig fellesskap (Kovács, 2013).

Den økende sigøynerbefolkningen anses av Jobbik som problematisk, og det kommer frem på nettsiden at: ”... what everyone knows but is silenced by ‘political correctness’ - that phenomenon of ‘gypsy crime’ is real” (Kovács, 2013). Disse meningene og holdningene, sammen med partiets aksjoner mot sigøynere og romfolk, har ført til at Jobbik har blitt beryktet både i Ungarn og i det internasjonale samfunnet (Sitter, 2012). Ikke bare sigøyrer- og rombefolkningen blir problematisert av Jobbik, partiets antisemittiske holdninger har vekket sterke følelser i det internasjonale samfunnet. I 2012 sa Gábor Vona, Jobbik sin leder, at alle jøder i offentlige stillinger og i nasjonalforsamlingen måtte overvåkes som en sikkerhetsrisiko, og i 2013 sa han; ”De israelske erobrerne, disse investorene, burde se etter et annet land i verden, fordi Ungarn er ikke til salgs”. Også Martin Gyongyosi, et av Jobbik sine

³ Sitatet er hentet fra Jobbik sin nettside, og står avslutningsvis i velkomstkapitlet (jobbik.com, 2015).

parlamentsmedlemmer uttalte at Ungarn er blitt underlagt sionismen, og at landet er blitt et mål for en kolonisering der det ungarske folket bare har rollen som statister (NTB, 2013).

Ved å se på Tabell 3 kan man se at Jobbik samsvarer med høyreekstremisme når det gjelder punkt 3, *Grad av fremmedfiendtlighet*. De er i mot globalisering og verdsetter nasjonen, informasjon som jeg mener inngår i det Minkenberg (2013) kaller; *ønsker en homogen stat*. I tillegg kan utsagnene ovenfor bære preg av fremmedfrykt, rettere sagt frykt mot sigøynere og jøder, og dermed inngå i det Jupskås (2012) kaller; *preget av fremmedfrykt*.

Nick Sitter (2012) forteller at det mest slående ved Jobbik er at partiet klarer å kombinere nasjonalisme og høyreekstremisme med en moderne og velorganisert partiorganisasjon. ”Jobbiks profil bygger på en kombinasjon av tradisjonell høyrenasjonalisme av den typen vi finner på ytterste høyrefløy i store deler av Europa, som har røtter tilbake i mellomkrigstiden og ofte opptrer alliert med høyreradikalisme og som en form for ny populisme som har vokst frem på både høyre og venstre fløy siden 1970-tallet” (Sitter, 2012:260). Det kommer frem at partiet kan oppleves som todelt, hvor det på den ene siden kan ligne et moderne protestparti lik Frp i Norge, mens det på den andre siden kan oppleves som fremmedfiendtlig, nasjonalistisk og autoritært (Sitter, 2012). Imidlertid velger jeg å kalle Jobbik for høyreekstremt, fordi partiet i følge Freedomhouse (2012) blir omtalt som ”a truly extremist party” (Csaky, 2012), og fordi Minkenberg (2014) beskriver Jobbik som; ”fascist-autocratic right, often including racism or xenophobia” (Minkenberg, 2014:14). I tillegg tviler Sitter (2012) i sin definisjon av Jobbik. Han skriver at partiet ligger helt på grensen til å kunne kalles høyreradikalt, og at ”partiet grenser til høyreekstremisme fordi flere av deres politiske hjertesaker setter spørsmålstegn ved de demokratiske spillereglene” (Sitter, 2012:259).

I forhold til dette utsagnet fra Sitter (2012) samsvarer Jobbik mer med kategorien *høytreradikalt*, hvor partiet med henhold til punkt 1, *Demokratisk*, ikke er anti-demokratisk, men derimot setter spørsmålstegn ved demokratiske spilleregler. Likevel omtaler Minkenberg (2014) Jobbik som et fascistisk-autokratisk høyre med preg av rasisme og/eller fremmedfrykt, og dette gjør at jeg velger å plassere Jobbik under kategorien *høyreekstremt* med tanke på punkt 4, *Grad av fascisme og/eller nazisme*. Kort oppsummert velger jeg å plassere også Jobbik i kategorien *høyreekstremt*; 1. fordi Jobbik samsvarer med punkt 3 og punkt 4, 2. fordi både Freedomhouse (Csaky, 2012) og Minkenberg (2014) omtaler partiet som høyreekstremt, og 3. fordi Sitter (2012) hevder Jobbik grenser til høyreekstremisme.

Det store forklaringsmylderet

I litteraturen finnes det flere hypoteser som prøver å forklare økt høyreekstremisme, og i dette kapitlet ser jeg på hva ulike forfattere har fokusert på i sine studier. Det hersker uenighet om hvilken hypotese som best forklarer fenomenet, men generelt sett kan man dele forskningsfeltet omkring dette i to overordnede perspektiver; de som hevder høyreekstremisme er forårsaket av økonomiske faktorer/ knapphet på ressurser (Rydgren & Ruth, 2011; Sniderman, Hagendoorn & Prior, 2004; Golder, 2003), og de som hevder at høyreekstremisme oppstår som en følge av økt innvandring og frykt for tap av nasjonal identitet (Lucassen & Lubbers, 2012; Koopmans et al., 2005).

Hvorfor har de høyreekstreme partiene Gyllen Daggrø og Jobbik fått økt oppslutning? Har de fått økt oppslutning fordi greske og ungarske borgere føler seg truet økonomisk, eller fordi de er redde for å miste nasjonal identitet i et stadig mer multikulturelt samfunn? I dette kapitlet tar jeg for meg to ulike forklaringer på høyreekstrem oppslutning. Først presenterer jeg teori omkring kulturelle trusler, nemlig etnosentrisme og etnisk nasjonalisme. Deretter tar jeg for meg teori som konsentrerer seg om økonomiske trusler. Med utgangspunkt i disse to teoriene presenterer jeg åtte hypoteser, hvor de tre første omhandler kulturelle trusler og hvor de fem resterende omhandler økonomiske trusler.

4.1 ”De og oss”. Kulturelle forklaringsfaktorer

Et kjennetegn ved høyreekstreme partier er fremmedfiendtlighet. Denne fiendtligheten til det *fremmede* bunner i en etnosentrisk tankegang hvor andres kultur, samfunn, verdier og normer vurderes og måles ut ifra de kulturelle forståelsesrammer som preger ens eget samfunn (Johannessen, 2012). Etnosentrisme (etter det oldgreske *ethos*, folk eller folkeslag) medfører at man plasserer eget *ethos* i sentrum, og at man opphøyer seg selv og egen kultur (Eriksen, 1998). Etnosentrisk tankegang gjenspeiler det Minkenberg (2013) forteller om *far-right thinking*, hvor en avstand mellom ”inn-grupper” og ”ut-grupper” er eksisterende. Det er dette som gjenspeiler etnosentrismens teoretiske konsept, ens egen gruppe blir plassert i sentrum, og alt annet avhenger denne gruppen (Sumner, 1906). I tillegg samsvarer etnosentrisk tankegang med myten om en homogen nasjon, en nasjon med bare etniske borgere (Minkenberg, 2013). Etnosentrisme blir ofte assosiert med etnisk sjåvinisme, etnisk intoleranse, fremmedfrykt og rasisme, hvor alle begrepene deler et negativt syn mot mennesker med annen etnisk bakgrunn (Berry & Kalin, 1995).

Et annet kjennetegn ved høyreekstreme partier er nasjonalisme. ”Nasjonalisme er en politisk doktrine som om uavhengighet og selvhevdelse for et nasjonalt fellesskap, en *nasjon*” (Østerud, 2007). Begrepet nasjonalisme kan brukes på flere måter; det kan blant annet referere til en følelse av tilhørighet til nasjonen, det kan være snakk om en sosial eller politisk bevegelse på nasjonens vegne, det kan handle om dannelsen av nasjonen, eller en nasjonalistisk ideologi (Smith, 2010). Men ofte er nasjonalisme en reaksjon på situasjoner som det nasjonale fellesskapet opplever som truende, oppløsende eller usikre (Østerud, 2007). Nasjonalisme kan også forveksles med tanker om nasjonal overlegenhet eller et ønske om å dominere over andre nasjoner (Dyrstad, Ellingsen & Rød, 2015). I politisk propagandasammenheng kan begrepet betegne et program for aggressiv militarisme, fremmedfrykt og etnisk renhet (Østerud, 2007). Dette sistnevnte samsvarer med Viki & Calitri (2008) sine tanker om at hat og forakt for ut-grupper kan inngå i begrepet (Viki & Calitri, 2008). Hans Kohn (1995) deler på sin side begrepet i to, og kaller det for enten etnisk nasjonalisme eller politisk nasjonalisme. Etnisk nasjonalisme baseres på en metapsykisk følelse av nasjonen hvor nasjonen har en ”sjel” og hvor borgerne i nasjonen deler en felles skjebne (Fennema, 2005). ”Ethnic nationalism is expressed in terms of ‘blood’ and ‘culture’” (Fennema, 2005:5). Den politiske nasjonalismen er på sin side basert på prinsipper om naturlige rettigheter eller på utilitarisme hvor staten skal ta vare på sine borgere, og hvor statens suksess måles ut i fra borgernes velferd (Ibid.).

Kjennetegnet om at høyreekstreme partier er fremmedfiendtlige har ført til at innvandringsproblematikk har blitt sett på som hovedforklaringen på oppslutning rundt høyreekstreme partier. Disse negative holdningene til innvandrere skyldes opplevelser om at innvandrere er en trussel, både kulturelt og økonomisk. En av de første gruppe teoriene, realistisk gruppe teori, fokuserer hovedsakelig på konflikt over økonomiske interesser. Men, gruppe interesser kan også innebære andre goder slik som kulturelle verdier og kulturell identitet. En av grunnsteinene i høyreekstrem ideologi er som nevnt etnisk nasjonalisme, og dette fører til at multietniske samfunn anses som problematisk (Luccasen & Lubbers, 2012). Innvandrere blir ansett som en kulturell trussel, og som et problem fordi de; 1, er en trussel i forhold til den etnonasjonalistiske identiteten, og 2, er en hovedgrunn for kriminalitet. Argumentene inngår i en etnopluralistisk doktrine som innebærer at forskjellige etnisiteter ikke bør blandes, på grunn av frykt for å miste kulturell særegenhet og for økt kriminalitet (Rydgren & Ruth, 2011).

I følge symbolsk rasisme, oppstår rasisme fra motstridende verdier enn fra konkurranse over

materielle ressurser. I tillegg har det vist seg at økonomiske indikatorer påvirker fremmedfiendtlige reaksjoner i stadig mindre grad, hvor for eksempel økende arbeidsledighet ikke har vist signifikant effekt på høyreekstremeres preferanser (Luccasen & Lubbers, 2012). Også Pippa Norris (2005) ser bort i fra økt arbeidsledighet som forklaring på høyreekstremeres oppslutning, og fokuserer heller på trusselbilde mot den nasjonale identiteten. ”The rising salience of cultural protectionism, in a backlash against globalization and population migration, has altered the public agenda in each country, providing sporadic openings for new parties” (Norris, 2005:4). Koopmans, Statham, Giugni, og Passy (2005) ser at innvandring og etniske relasjoner har blitt et betraktelig større problem de siste årene, og at en grunn for dette er presset som har oppstått rundt den nasjonale identiteten, hvor mange borgere har opplevd å miste egen identitet og kontroll over egen skjebne. Vår globaliserte tidsalder er blitt en tid påvirket av nasjonalisme, etnisk mobilisering, økning av fremmedfiendtlige bevegelser og en profilering av nye nasjonalstater med nye nasjonal historier, nasjonalsanger, flagg og språk. ”As the single force giving at least some counterplay against the impersonal forces of globalization, many turn to the national state and the national community as havens in a heartless world” (Koopmans et al., 2005:4).

Fennema (2005) hevder at oppblomstringen til høyreekstremeres partier enten kan være en oppblomstring av fascisme, kalt neo-fascisme, eller en reaksjon på innvandringsbølgen som nådde Vest-Europa i løpet av de siste tiårene av 1900 tallet. De høyreekstremeres partiene bruker misnøyen rundt innvandringspolitikken som en advarsel, og utnytter følelser om politisk fremmedgjøring ved å gjøre innvandrere til *syndebukker* (Fennema, 2005). Denne innvandringsproblematikken vil for en stor del av velgerne utgjøre det viktigste temaet for stemmegivning, fordi nærmest alle som stemmer høyreekstremt har fremmedfiendtlige holdninger (Holland & Fortuyn, 2004). Høyreekstremeres partier bruker fremmedfrykt i sin propaganda, og det er et effektivt virkemiddel da man med dette finner syndebukker til sosiale og økonomiske problemer. De høyreekstremeres partiene vil rett og slett ikke klare seg uten fremmedfrykt: ”Xenophobia nonetheless is a *sine quo non* for the RRP parties” (Holland & Fortuyn, 2004:51). Og her kommer det frem hva som tidligere er blitt nevnt; selv om ikke alle som har fremmedfiendtlige holdninger stemmer høyreekstremt, har så og si alle som stemmer høyreekstremt fremmedfiendtlige meninger eller holdninger (Ibid.).

Dersom argumentene om at økt høyreekstremisme primært skyldes kulturelle trusler vil jeg dermed forvente at den kulturelle sammensetningen i landet og endringer i dette kan være viktige forklaringsfaktorer for den økte oppslutningen omkring de høyreekstremistiske

partiene i de to landene. Hva er så kulturelle trusler? Dette kan selvfølgelig være flere faktorer slik som redsel for å miste kulturelle verdier og identitet (Lucassen & Lubbers, 2012), frykt for å miste kulturell særegenhet og for økt kriminalitet (Rydgren & Ruth, 2011), og frykt i forhold til økte sosiale problemer (Holland & Fortuyn, 2004). Om disse truslene er virkelighetsbilde i Hellas og Ungarn er imidlertid mitt første spørsmål, og jeg ønsker her å se på hvorvidt andelen innvandrere har økt i de representative landene. Koopmans et al. (2005) hevder at innvandring har blitt et betraktelig større problem de siste årene, og at dette er med på å fremme høyreekstreme partier. Stemmer dette med tanke på Hellas og Ungarn? Min første hypotese baseres på objektive mål, og har som formål å forklare oppslutningen til Gyllen Daggrø og Jobbik ved å se på hvorvidt antall innvandrere har økt i Hellas og Ungarn.

H1: Økt innvandring er blitt et fenomen i Hellas og Ungarn de siste tolv årene.

En annen mer subjektiv vurdering av graden av kulturelle trusler er å se på hvorvidt greske og ungarske borgere har blitt mer skeptiske til innvandring det siste tiåret. I følge Holland og Fortuyn (2004) er fremmedfrykt (her: skeptisisme) er et *sine quo non* for høyreekstreme partier. Mitt spørsmål blir hvorvidt borgere i Hellas og Ungarn har blitt mer fremmedfiendtlige de siste årene? Og har en eventuell positiv utvikling ført til økt oppslutning til Gyllen Daggrø og Jobbik? Hypotesene **H2a** og **H2b** baseres på subjektive mål og har som formål å forklare; *a*, oppslutningen til Gyllen Daggrø, og *b*, oppslutningen til Jobbik, ved å se på en eventuell økning i fremmedfiendtlige holdninger hos greske og ungarske borgere.

H2a: Samfunnsborgere i Hellas har blitt mer skeptiske til innvandring det siste tiåret.

H2b: Samfunnsborgere i Ungarn har blitt mer skeptiske til innvandring det siste tiåret.

4.2 ”Kampen om økonomiske ressurser”. Økonomiske forklaringsfaktorer

I følge Jens Rydgren og Patrick Ruth (2011) er teorier om sosioøkonomisk marginalisering en av de vanligste forklaringene på høyreekstrem oppslutning. Her dras slutninger om at høyreekstreme partier får større oppslutning i områder som er fattige på sosioøkonomiske ressurser. Når konflikt mellom sosioøkonomiske goder oppstår kan det også oppstå et behov for å legge skylden på noen, og denne noen kan for eksempel være innvandrerene. Innvandrerene som blir sett på som en som stjeler jobber fra de innfødte (Rydgren & Ruth, 2011). En slik konflikt mellom sosioøkonomiske ressurser er en av hovedfaktorene i realistisk gruppe teori. Konflikt mellom grupper er en av de eldste erkjennelser, og bunner i

interessekonflikter. Disse interessekonfliktene kan angå varer, men også krav til sosial status og privilegier. Riktignok vil, i følge realistisk gruppe teori, kjernen til interessekonflikter bunne i økonomiske interesser (Sniderman, Hagendoorn & Prior, 2004).

Det er viktig å bestemme inn-gruppens holdninger og oppførsel når man skal ta for seg gruppe konflikter. Inn-gruppens holdninger og oppførsel reflekterer inn-gruppens interesser, og baseres på en felles enighet rundt hva som er inn-gruppens mål. Når inn-gruppens mål er forenlig vil positive relasjoner oppstå, i motsetning til når inn-gruppens mål er uforenlig, da vil konflikter, og negative holdninger og oppførsel oppstå. Øker inn-gruppens trusler og konflikter vil det oppstå en oppfatning om økt konkurranse i forhold til ressurser, og jo større inn-gruppens trusler og konflikter er, jo mer fiendtlighet oppstår mot kilden til trusselen. Denne fiendtligheten hjelper til å rettferdiggjøre konflikten og den dårlige behandlingen av ut-gruppen (Esses, Jackson & Armstrong, 1998).

Høyreekstremisme vil oppfattes som sterkest der hvor velferdsstaten må ty til økonomiske kutt, og hvor jobb usikkerhet øker med resulterende arbeidsledighet. Det oppstår et endogent forhold mellom samfunnet og partiene, hvor politikken i det lange løp gradvis kan forandre samfunnet gjennom for eksempel kutt i velferdsstaten slik at flere husholdninger ender i fattigdom. Politikerne ønsker å forme massens meninger gjennom populistisk retorikk hvor de ser på økningen av nye sosiale konfliktlinjer, og oppnår som et resultat av dette å sette problematikken på dagsorden (Norris, 2005). I land hvor økonomiske utfordringer er en realitet og settes på dagsorden kan høyreekstremisme øke. Har dette vært tilfellet i Hellas og Ungarn? Dersom økt høyreekstremisme skyldes økonomiske trusler forventer jeg at det har vært en nedgang i landenes økonomiske utvikling. Jeg har kommet frem til første hypotese gitt av økonomiske forklaringsfaktorer, og denne er basert på objektive mål.

H3: Hellas og Ungarn har opplevd en negativ økonomisk utvikling det siste tiåret.

På samme måte som med de kulturelle truslene kan graden av økonomiske trusler også vurderes subjektivt. Ut i fra subjektive mål forventer jeg økt misnøye hos greske og ungarske borgere med henhold til landenes økonomiske utvikling. Jeg er kommet frem til min andre hypotese gitt av økonomiske forklaringsfaktorer.

H4: Det har oppstått økt misnøye til Hellas og Ungarn sin økonomiske situasjon det siste tiåret.

I land hvor økonomien er dårlig vil sosiale grupper lettere kjempe om økonomiske ressurser,

og fordi folk ofte ikke har en tendens til å skylde på sin egen gruppe (inn-gruppe), blir de *andre* ansett for å være problemet (altså ut-gruppen) (Lubbers, Gijsberts & Scheepers, 2002). ”To preserve a positive in-group evaluation, out-groups are blamed and negatively valued characteristics are ascribed to them” (Lubbers, Gijsberts & Scheepers, 2002:349). Denne tankegangen blir ofte proklamert i partiprogrammene til høyreekstreme partier, og er med på å øke sannsynligheten for å stemme høyreekstremt (Ibid.). Ved å legge skylden på de *andre*, innvandrere, kommer de høyreekstreme partiene til gode og ofte ønsker de å nå frem til velgermassen gjennom innvandringsfiendtlig propaganda. For eksempel har det høyreekstreme partiet Die Republikaner i Tyskland hatt en kampanje som lød: ”Eliminate Unemployment: Stop Immigration”, og Jean-Marie Le Pen har brukt slagord slik som: ”Two million immigrants are the cause of two million French people out of work”. Troen på at innvandrere fører til økt arbeidsledighet blir opprettholdt gjennom taktisk propaganda fra de høyreekstreme partiene, til tross for at det ikke finnes empiriske bevis på denne påstanden (Golder, 2003). Her snakker Matt Golder (2003) om det materialistiske argumentet; det finnes en link mellom arbeidsledighet og innvandring. Men et viktig aspekt her er at det materialistiske argumentet ikke hevder at innvandring faktisk forårsaker arbeidsledighet, det handler heller om troen på at dette er tilfellet. Og denne troen er de høyreekstreme partiene flinke til å opprettholde (Ibid.).

Er det slik at arbeidsledighet er blitt et økende problem i Hellas og Ungarn? Dersom økt høyreekstremisme skyldes økt arbeidsledighet forventer jeg at dette er tilfellet i Hellas og Ungarn.

H5: Arbeidsledigheten har økt i Hellas og Ungarn de siste tolv årene.

Golder viser til Lewis-Beck og Stegmaier (2000) sin undersøkelse hvor de har sett på stemmegivning og økonomi. De konkluderer med at stemmegivning er sterkt påvirket av globale økonomiske svingninger og at plausible økonomiske indikatorer teller i forhold til variansen i støtte til staten. Problemet er imidlertid at økonomisk stemmeteorier fokuserer på hvordan allerede sittende politiske partier blir belønnet eller straffet for sine økonomiske resultater. Dermed klarer ikke teorien å forklare hvorfor velgerne stemmer høyreekstremt over andre opposisjonspartier når de ønsker å straffe sittende partier. Likevel betyr ikke dette at arbeidsledighet ikke spiller noen rolle for høyreekstrem stemmegivning. Tror velgeren at arbeidsledigheten er høy grunnet innvandring vil dette ha påvirkning for stemmegivningen, og denne troen vil oppstå hyppigere der hvor det er et stort antall innvandrere i landet. Her vil den høyreekstreme propagandaen om at innvandrere fører til økt arbeidsledighet oppleves mer

overbevisende (Golder, 2003).

Hvilke holdninger og forventninger finnes hos greske og ungarske borgere? Jeg ønsker å gi en subjektiv vurdering av graden av økonomiske trusler ved å se på befolkningens forventninger til de to landenes økonomi og arbeidssituasjon, og forventer å se en synkende tendens.

H6a: Greske borgere har synkende forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon.

H6b: Ungarske borgere har synkende forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon.

4.2.1 Hypoteser oppsummert

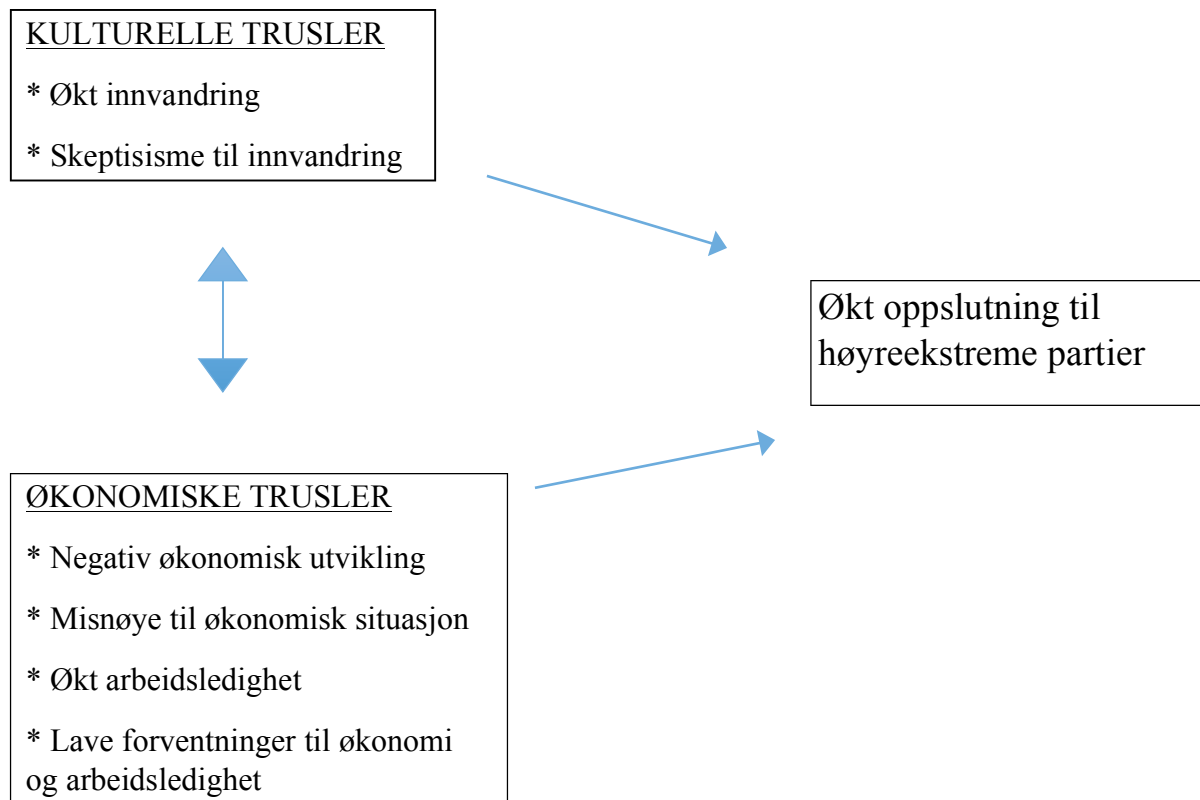
Jeg har i kapitlet 4 kommet frem til seks ulike hypoteser, hvor to av disse kommer i to varianter; *a*, Hellas og *b*, Ungarn. Hypotesene **H1** og **H2a/H2b** har som hensikt i å forklare populariteten til Gyllen Daggry og Jobbik ved å fokusere på kulturelle forklaringsfaktorer. De resterende hypotesene (**H3**, **H4**, **H5**, og **H6a/H6b**) fokuserer på økonomiske forklaringsfaktorer. Hypotesene er oppsummert i Tabell 4.

Tabell 4. Oversikt over hypoteser.

Hypoteser	
H1: Økt innvandring er blitt et fenomen i Hellas og Ungarn de siste tolv årene	Kulturell forklaring Objektive mål
H2a: Samfunnsborgere i Hellas har blitt mer skeptiske til innvandring det siste tiåret	Kulturell forklaring Subjektive mål
H2b: Samfunnsborgere i Ungarn har blitt mer skeptiske til innvandring det siste tiåret	Kulturell forklaring Subjektive mål
H3: Hellas og Ungarn har opplevd en negativ økonomisk utvikling det siste tiåret	Økonomisk forklaring Objektive mål
H4: Det har oppstått økt misnøye til Hellas og Ungarn sin økonomiske situasjon det siste tiåret	Økonomisk forklaring Subjektive mål
H5: Arbeidsledigheten har økt i Hellas og Ungarn de siste tolv årene	Økonomisk forklaring Objektive mål
H6a: Greske borgere har synkende forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon	Økonomisk forklaring Subjektive mål
H6b: Ungarske borgere har synkende forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon	Økonomisk forklaring Subjektive mål

4.2.1 Kausal modell

Det er viktig å ta hensyn til eventuelle kausale forhold i denne oppgaven. Eksempelvis kan spørsmål slik som; I hvilken grad påvirker økt innvandring økt misnøye til økonomisk situasjon? Hvordan påvirker økt arbeidsledighet økt skeptisisme til innvandring? Bildet er kompleks, og det kan være vanskelig å måle en variabel uten at bakenforliggende variabler påvirker resultatet til en viss grad. Under illustrerer jeg problematikken i en kausal modell.

Ut i fra modellen kan man først og fremst lese at både kulturelle og økonomiske trusler kan påvirke økt oppslutning til høyreekstreme partier. I tillegg kan man lese av modellen hvordan kulturelle og økonomiske trusler også kan påvirke hverandre. Gitt et eksempel kan økt innvandring føre til økt misnøye med tanke på økonomisk situasjon. Her påvirker kulturelle trusler økonomiske trusler, og man sitter igjen med økt oppslutning til høyreekstreme partier uten å vite hvilke trusler som har fremprovosert oppslutningen.

Metode

I denne oppgaven har jeg anvendt et komparativt casedesign hvor jeg har undersøkt de politiske situasjonene i Hellas og Ungarn. Jeg har undersøkt disse to casene på en kvalitativ historisk-komparativ metode, samt brukt data fra spørreundersøkelser og andre landdata for å gå i dybden på de to landene. I følge Kristen Ringdal (2009) forstås casestudier som intensive undersøkelser av et lite antall case som kan være individer, familier, bedrifter, organisasjoner eller land, men også hendelser og beslutninger (Ringdal, 2009).

I mitt tilfelle omhandler casestudiet to land. Casene er undersøkt i et komparativt design hvor jeg sammenligner de to land og deres politiske situasjon med hverandre. I slike studier er det vanlig å bruke kvalitative forskningsstrategier sammen med talldata (Ringdal, 2009), og dette er som sagt også tilfellet i mitt studie av landene; Hellas og Ungarn. Metoden som er anvendt i oppgaven bærer preg av en deduktiv tilnærming da hypotesene mine avledes fra tidligere forskning og teori, men det må bemerkes at den også bærer preg av en åpen strategi. Dermed har denne oppgaven elementer av både induksjon og deduksjon, og dette er i følge Ringdal (2009) vanlig i praktisk forskning.

I dette metodekapitlet redegjør jeg for de ulike databasene, samt forteller om datainnsamlingen; om omkoding og anvendelse. Jeg drøfter forskningens validitet og reliabilitet, samt ser på hvilke fordeler og ulemper to case gir med tanke på generalisering.

5.1 Innhenting av data

Dataen som er benyttet i denne oppgaven er hentet fra European Social Survey (ESS), fra Verdensbanken, fra Eurobarometer, og fra OECD. De er hentet inn fra flere år (her varierer det mellom tiårsperioder, tolvårsperioder og trettenårsperiode), og dette er gjort for å kunne vise til landenes økonomiske utvikling, til utviklinger innen arbeidsledigheten, og til utviklinger innen holdningsmønstre. Ved å hente inn data fra flere år kan man se, samt tolke tendenser, og dette er hensikten i mitt studie av de politiske situasjonene i Hellas og Ungarn. Under redegjør jeg for European Social Survey (ESS), Verdensbanken, Eurobarometer, og OECD.

European Social Survey (ESS) er en akademisk tverrnasjonal spørreundersøkelse som har blitt gjennomført hvert andre år i Europa siden 2001. ESS undersøker mønstre av holdninger, meninger og oppførsel i over tretti nasjoner, og deres hovedoppgave er å se på utviklingen av sosial struktur, politiske holdninger og meninger i Europa (ESS, 2015). I min oppgave har jeg

benyttet meg av seks runder fra ESS, hvor Ungarn er representert i alle rundene. Dessverre er ikke dette tilfellet med Hellas, fordi landet bare er representert i runde 4 (2008) og i runde 5 (2010). Dette har uheldigvis ført til metodiske utfordringer da jeg ikke kan se en like lang utvikling/tendens i begge landene.

I tillegg til innhenting av data fra ESS har jeg hentet data fra Verdensbanken. Verdensbanken er en organisasjon som yter finansiell bistand og teknisk assistanse for å fremme økonomisk utvikling i utviklingsland. Med hensyn til dette innhenter Verdensbanken data om utvikling i land rundt om i verden. Denne dataen kan for eksempel handle om helse, infrastruktur, fattigdom, økonomi og vekst, og gjeld (The World Bank, 2015). I min oppgave har jeg valgt å innhente data som omhandler BNP-vekst, gjeld og arbeidsledighet. Dataen som er hentet inn varierer fra å representere en tolvårsperiode (gjeld og arbeidsledighet) til en trettenårsperiode (BNP-vekst), og jeg fant data på begge landene i hele perioden.

Jeg har også hentet data fra Eurobarometer, som er en serie av spørreundersøkelser publisert av Europakommisjonen siden 1973. Spørreundersøkelsene ønsker å fange opp borgernes meninger i de ulike EU landene, og tar opp ulike emner som omhandler EU-medlemskapet, slik som sosial situasjon, helse, kultur, miljø, og forsvar. Spørsmålene i undersøkelsene er stilt både for å få svar på hva respondentene mener om EU, og for å få svar på hva de synes om sitt eget land sin situasjon, samt følelser rundt egen demografi. Intervjuene gjennomføres ansikt til ansikt, hver vår og hver høst, og baseres alltid på nye "samples" med en størrelse på 1000 respondenter i hvert land (European Commission, 2015).

I denne oppgaven har jeg sett bort ifra data som gir svar på hva respondentene mener om EU-medlemskapet. Heller har jeg valgt å anvende data som omhandler Hellas og Ungarn, altså hva greske respondenter har ment/mener om Hellas og hva ungarske respondenter har ment/mener om Ungarn. Dataen jeg har hentet fra Eurobarometer er holdningsdata som baseres på spørsmål slik som "dine forventinger til den økonomiske situasjonen". Senere i kapitlet gir jeg en mer omfattende beskrivelse av dataen som jeg har valgt å ha med i analysen, samt ser på hvilke utfordringer som kan oppstå med tanke på holdningsdata i samfunnsvitenskapelig forskning.

Til slutt har jeg hentet data fra OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling). Deres oppdrag er å fremme politikk som kan forbedre økonomisk og sosial trivsel for mennesker over hele verden. OECD er et forum hvor regjeringer kan arbeide sammen, hvor de kan dele erfaringer og finne løsninger på felles problemer. I tillegg til dette analyserer

og sammenligner OECD data, og dette gjør de for å kunne forutsi fremtidige trender. OECD sin data går inn under navnet OECD. Stat, og inkluderer data og metadata for OECD land og noen utvalgte ikke-medlemmer (OECD, 2015). Dataen som er hentet inn og anvendt i analysen forteller hvor mange innvandrere som oppholder seg i Hellas og Ungarn, og jeg har valgt å bruke denne dataen for å kunne se om innvandring faktisk er et reelt fenomen i Hellas og Ungarn. I neste kapittel forteller jeg mer om dataen jeg har hentet fra OECD, og det kommer frem at dataen har visse metodiske svakheter.

5.2 Utvalgte data

Dataen som jeg har valgt å bruke i oppgaven er som sagt hentet fra ESS, Verdensbanken, Eurobarometer og OECD. De er anvendt for å kunne illustrere utviklinger innen økonomi, arbeidsledighet og innvandring, samt utviklinger innen holdningsmønstre. I dette delkapitlet forteller jeg om utvalgte data, om hvorvidt de er blitt omkodet eller aggregert, samt hvilke utfordringer de bringer med seg i forhold til analysen.

Fra ESS valgte jeg å ha med tre holdningsvariabler som måler informantenes holdninger i forhold til landets økonomi, og innvandrere. Dataen jeg valgte å ha med i analysen heter på engelsk; 1. *How satisfied with present state of economy in country*, og 2. *Immigrants make country worse or better place to live*. Den første variabelen, *How satisfied with present state of economy in country*, har svaralternativer fra 0 til 10 hvor 0 tilsvarer *extremely dissatisfied*, og 10 tilsvarer *extremely satisfied*. Her valgte jeg å aggregere variabelen slik at jeg sto igjen med et gjennomsnitt av hva informantene i ESS sine undersøkelser svarte. Dette var også tilfellet med den andre variabelen, hvor også den har svaralternativer fra 0 til 10. Variabelen *Immigrants make country worse or better place to live*, har svaralternativer hvor 0 tilsvarer *worse place to live*, og hvor 10 tilsvarer *better place to live*. Som sagt ble denne også aggregert slik at jeg sto igjen med et gjennomsnitt av hva informantene mente/mener om innvandrere i deres representative land.

Fra Verdensbanken har jeg valgt å ha med variabler som kan vise til trender innen gjeld, BNP-vekst, og arbeidsledighet. Variablene som jeg har valgt heter; 1. *Central government debt, total (% of GDP)*, 2. *GDP growth (annual %)*, og 3. *Unemployment, total (% of total labour force) (national estimate)*. Alle disse variablene inneholder tallverdier som forteller hvor stor gjeld landene har, om landenes BNP-vekst, og om arbeidsledighet.

Fra Eurobarometer har jeg valgt å ha med to numeriske variabler som heter; 1. *Expectations:*

economic situation, og 2. *Expectations: Employment situation*. Variablene hadde verdiene 1 = "Better", 2 = "Worse", 3 "Same", og 4 = "DK" ("Don't Know"). For å kunne anvende variablene i analysen min måtte jeg aggregere de slik at man prosentvis kan se hvor mange som har svart "Better", "Worse", og "Same". Dette gjorde jeg ved hjelp av statistikkprogrammet SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). Da variablene fra de ulike rundene hadde forskjellige navn, valgte jeg å endre navnene når jeg aggregerte de. Dermed heter de aggregerte variablene *v42* og *v45* i alle årene valgt ut fra Eurobarometers database. I analysen presenterer jeg Graf 9a og Graf 9b, hvor Graf 9a representerer Hellas og hvor Graf 9b representerer Ungarn. Jeg valgte å vise til svaralternativet "Worse" i begge grafene, og dette tilsvarer at grafene kun viser et gjennomsnitt av hvor mange informanter som svarte *verre* på Eurobarometer sine spørsmål. Grunnen til dette er fordi **H6a** og **H6b** påstår synkende forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon. Imidlertid finnes fire grafer i Appendix hvor svaralternativene "Better" og "Same" illustreres med henhold til begge land.

Jeg valgte også å ha med variabelen; *What do you think are the two most important issues facing (OUR COUNTRY) at the moment?* fra Eurobarometer. På dette spørsmålet gis det flere svaralternativer som informanten kan krysse av på. I løpet av årene har disse svaralternativene endret seg noe, hvor for eksempel *public transport* forsvant som svaralternativ etter 2006. Hovedsakelig finnes disse svaralternativene i alle undersøkelsene siden 2004; *crime, economic situation, rising prices/inflation, taxation, unemployment, terrorism, defence/force, housing, immigration, healthcare system, the educational system, pensions*, og *protecting the environment*. I tillegg er det mulig å krysse av for *other*, og det er tall på de som ikke har svart, altså *missing*.

I analysen valgte jeg å ha med svaralternativene; *economic situation, unemployment* og *immigration* i Graf 4a og Graf 4b. Grunnen til at jeg bare valgte disse variablene er fordi det er disse faktorene som jeg fokuserer på i oppgaven min. I tillegg ønsker jeg å sammenligne oppslutningen til svaralternativet *immigration* opp mot *economic situation* og *unemployment*, og på denne måten se hvorvidt jeg kan beholde **H2a** og **H2b**. Imidlertid valgte jeg å ha med to grafer i Appendix som inneholder alle svaralternativene (bortsett fra; *public transport, defence/force, other* og *missing*). Jeg skal ikke kommentere grafene her, men jeg ønsker likevel å presisere hvordan *immigration* "forsviner" i alle svaralternativene, og at dette også er en grunn til hvorfor jeg valgte å utelate grafene i analysen.

Fra OECD valgte jeg å ha med data som forteller om hvor mange innvandrere som befinner seg i Hellas og Ungarn. Variabelen jeg har anvendt heter: *stock of foreign population by nationality*. Tallene som representerer Hellas er hentet fra National Statistical Service of Greece, og måleenheten som anvendes er tusenvis. Fra Ungarn er tallene som representeres hentet fra Register of foreigners, Ministry of the Interior, og måleenheten som anvendes er tusenvis.

5.3 Validitet og reliabilitet

I samfunnsvitenskapelig forskning er det viktig å ta hensyn til forskningens validitet og reliabilitet. For eksempel kan man undre seg over hvorvidt gjentatte målinger med samme måleinstrument gir samme resultat? Her er det snakk om forskningens reliabilitet, altså pålitelighet (Ringdal, 2009). Hadde jeg fått samme resultat om jeg hadde studert Hellas og Ungarn om et år? Slike spørsmål handler om oppgavens reliabilitet. Validitet handler derimot om gyldighet, om man faktisk måler det som man ønsker å måle (Ibid.). I samfunnsvitenskapelig forskning vil validitet handle om man finner de svar som faktisk svarer på spørsmålene som er stilt. For å få en mest mulig valid oppgave er det dermed viktig å være åpen for hvordan man redegjør for sine valg, i tillegg til å være sensitiv for hva som er vesentlig i forhold til problemstillingen og tema (Tjora, 2009).

Av reliabilitet og validitet er validitet det mest generelle begrepet, og det er fordi høy reliabilitet er en forutsetning for høy validitet. Dermed er reliabilitet et rent empirisk spørsmål, mens validitet i tillegg krever en teoretisk vurdering. Derfor er det viktig å alltid referere til den teoretiske sammenhengen som validitet brukes i (Ringdal, 2009). Å referere til den teoretiske sammenhengen er spesielt viktig i min forskning, fordi jeg bruker holdningsvariabler slik som; *Immigrants make country worse or better place to live*. Holdninger er nemlig psykologiske tilstander som er indirekte målbare. De kan være positive, nøytrale eller negative vurderinger, og på grunn av dette kan de være vanskelig å måle, fordi informantene kan ha vridd svarene sine i retning av det som er sosialt ønskelig (Ibid.). Når informantene i ESS sine undersøkelser skulle vurdere påstanden (*Immigrants make country worse or better place to live*), kan svaret ha blitt påvirket av for eksempel dårlig samvittighet over å skulle svare; *worse place to live*. Om dette har vært tilfellet vil systematiske målefeil oppstå, og målingens validitet vil undergraves. Derfor er det viktig at det fremgår klart hva det spørres om, og det er viktig å stille seg kritisk til hvordan spørsmålene er stilt, fordi språket ikke er nøytralt (Ibid.).

Fra OECD anvendte jeg data i forhold til hvor mange innvandrere som oppholder seg i Hellas og Ungarn. Og med tanke på validitet stiller OECD et viktig spørsmål; hvem anses som en "innvandrer" i OECD land? (OECD, 2015). Det kommer frem at det finnes store forskjeller i forhold til hvordan innvandrere blir definert, og disse definisjonene kan bidra til å minske validiteten i oppgaven. Er innvandrere utenlandske innbyggere eller utenlands-fødte? Det er flere utfordringer man kan møte på ved å skulle måle andel innvandrere. OECD har brukt fire kilder ved innhenting av sitt datamateriale; folkeregistre, oppholdstillatelse, arbeidskraftsundersøkelser og folketellinger. Men dessverre kan både folketellinger og surveydata undervurdere antall innvandrere, særlig der innvandrerne ikke er registrert for folketellingsformål, eller hvor de ikke bor i private husholdninger. Dette gjelder spesielt de ulovlige innvandrerne, som per definisjon er ekskludert fra befolkningsregistre og oppholdstillatelses systemer (OECD, 2015). Derfor stiller jeg meg noe kritisk til den dataen jeg anvender i oppgaven. Hensikten med dataen er å se en eventuell økning eller nedgang i forhold til innvandring i landene, men på grunn av foreliggende informasjon må jeg ha i bakhodet at uregistrerte eller ulovlige innvandrere ikke er registrert.

5.4 To case, er det mulig å generalisere?

For det første, hva er en case? I følge Ragin og Becker (1992) kan en case være så mangt innen samfunnsvitenskapelig forskning, og går langt ved å hevde at alle studier er et case studie fordi det er en analyse av et sosialt fenomen rettet til en spesiell tid og et spesielt sted (Ragin & Becker, 1992). For det andre, er det mulig å generalisere funnene gitt av bare to case? I følge Ringdal (2009) er det mulig, men vanskelig. Statistisk generalisering krever store utvalg og er sjeldent aktuelt i kvalitativ forskning (Ringdal, 2009). Men da denne oppgaven ikke er en ren kvalitativ forskningsoppgave, kan jeg, om jeg velger å høre på Ringdal (2009), likevel gi noen argumenter for generalisering. Den teoretiske utvelgelsen av case kan nemlig gi gode argumenter for generalisering (Ibid.). For det første er casene knyttet til aktuell teori, med hypoteser som prøver å gi en forklaring på økt oppslutning rundt de høyreekstreme partiene Gyllen Daggrø og Jobbik. For det andre har jeg sikret meg inngående kjennskap til hver case, noe som er en forutsetning i forhold til å etablere et mønster mellom casene (Ragin, 2001). Likevel ser jeg det vanskelig å generalisere mine funn, fordi de er såpass konkret rettet mot mine case. Forskningen min ville antageligvis møtt på flere utfordringer i møte med andre case med tanke politiske historisk bakgrunn, religion og kultur. Dermed vurderer jeg forskningen min heller som enda et bidrag i det såkalte; store

forklaringsmylderet.

Analyse

Det er et faktum at de høyreekstreme partiene Gyllen Daggrý og Jobbik har fått innpass i regjeringene i sine representative land. Gyllen Daggrý kom på tredjeplass ved det greske parlamentsvalget i år (BBC, 2015), og Jobbik er det største opposisjonspartiet i Ungarn (Utenriksdepartementet b, 2015). Utviklingen har vært markant. I dette kapitlet analyserer jeg mine empiriske funn med hjelp av teori som er blitt presentert tidligere i oppgaven. Først undersøker jeg om det finnes eventuelle kulturelle forklaringer på den økte oppslutningen til Gyllen Daggrý og Jobbik. Er det skeptisisme til innvandring som har ført til økt oppslutning til de høyreekstreme partiene? Jeg tar for meg de kulturelle forklaringsfaktorene, og vurderer **H1** og **H2a/H2b**. Kan de beholdes, eller må de forkastes? Deretter tar jeg for meg de økonomiske forklaringsfaktorene. Jeg analyserer empiriske funn opp mot **H3**, **H4**, **H5** og **H6a/H6b**, og konkluderer med at det er de økonomiske forklaringsfaktorene med sine representative hypoteser som best forklarer oppslutningen til Gyllen Daggrý og Jobbik.

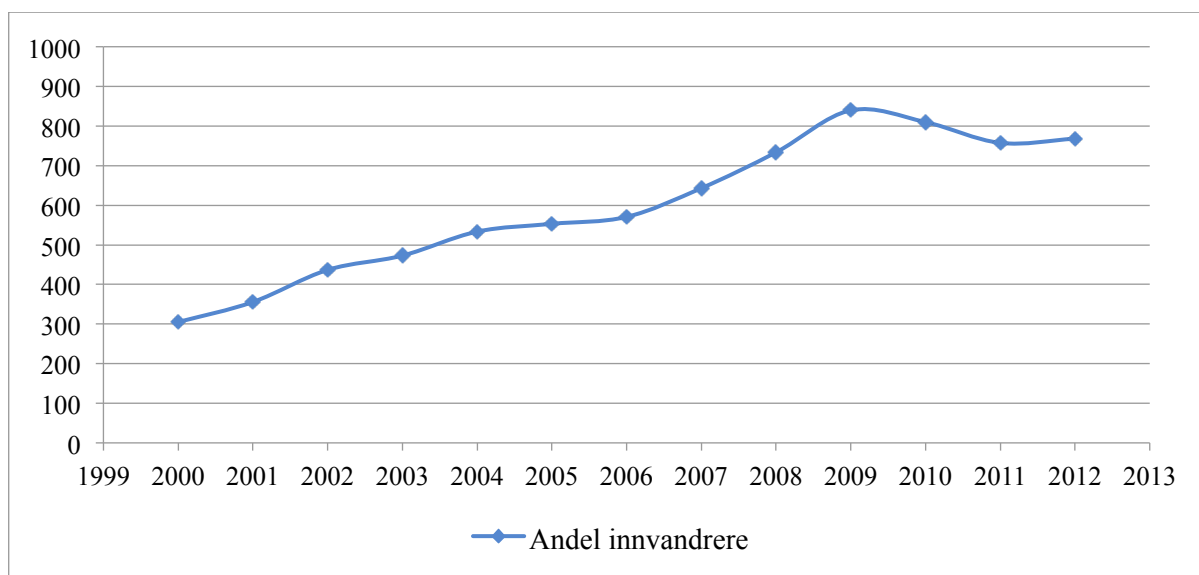
6.1 Kulturelle forklaringsfaktorer

Kulturelle forklaringsfaktorer forklarer høyreekstreme holdninger ved å se på hvordan fremmedfiendtlighet bunner i en etnosentrisk tankegang (Johannessen, 2012). Man plasserer sitt eget *ethos* i sentrum, og opphøyer seg selv og egen kultur (Eriksen, 1998). Ut i fra dette oppstår det ”inn-grupper” og ”ut-grupper” (Minkenberg, 2013), en avstand mellom *oss* og *de*, og et negativt syn mot de med annen etnisk bakgrunn, nemlig ”ut-gruppen” (Berry & Kalin, 1995). For at slike holdninger oppstår må det imidlertid finnes såkalte ”ut-grupper” i samfunnet. Etter mitt syn er innvandrere et eksempel på en slik ”ut-gruppe”. Finnes det innvandrere i Hellas og Ungarn? Hvis ja, hvor stor andel finnes det, og har denne andelen økt de siste tolv årene? Disse spørsmålene besvares i neste delkapittel.

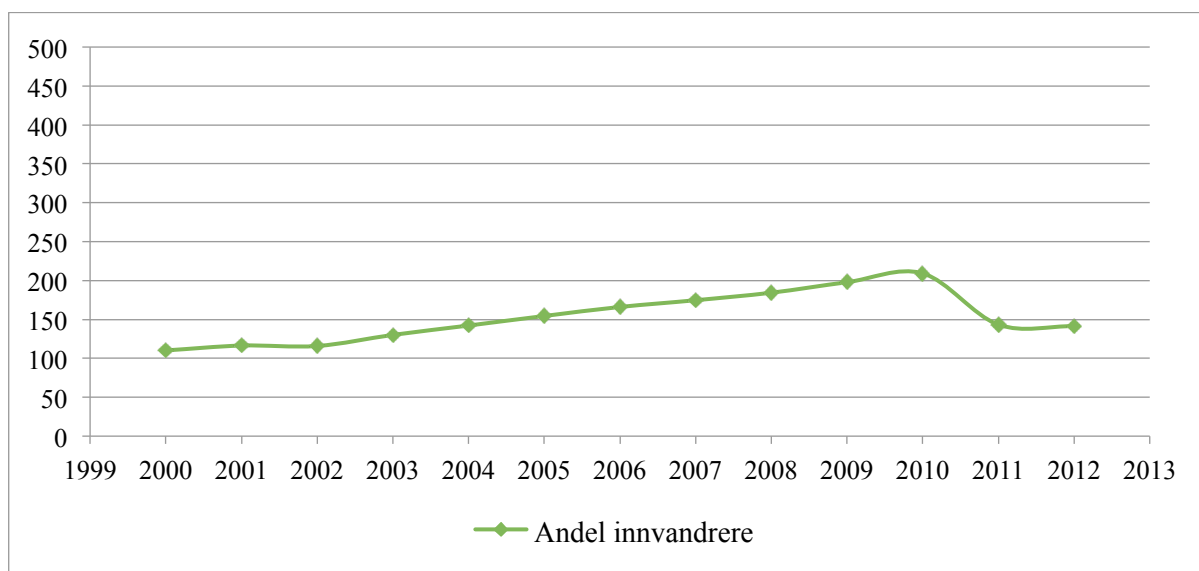
6.1.1 Antall innvandrere har økt i Hellas og Ungarn

Jeg tar for meg min første hypotese **H1** og spør; har antall innvandrere økt de siste tolv årene i Hellas og Ungarn? På neste side fremkommer statistikk hentet fra OECD i Graf 1 og Graf 2.

Graf 1. Andel innvandrere i Hellas

Graf 2. Andel innvandrere i Ungarn

Ved å sammenligne Graf 1 og Graf 2 kan man umiddelbart lese at andel innvandrere er betraktelig høyere i Hellas enn i Ungarn. Hellas har lenge vært preget av immigrasjon. Landet har vært og er et ankomstland for mange innreisende til Europa, både når det gjelder flykninger og asylsøkere, samt økonomiske innvandrere (Utenriksdepartementet a, 2015). Graf 1 viser utviklingen i andel lovlige innvandrere, og man ser en kraftig utvikling siden år 2000. Den største andelen ble målt i 2009, og tilsvarte 839 706 innvandrere. I tillegg til andel lovlige innvandrere har Hellas også vært preget av irregulære innvandrere, hvorav mange kommer sjøveien fra Tyrkia (Utenriksdepartementet a, 2015). Beklageligvis fremkommer ikke dette i Graf 1, siden irregulære innvandrere er ekskludert fra befolkningsregistre og

oppholdstillatelses systemer (OECD, 2015). Denne problematikken ble diskutert i metodekapitlet, og minsker som sagt validiteten i forhold til **HI**. Likevel kan man med denne informasjonen lagt til grunn lese en økning i andel innvandrere i Hellas. Andelen minsker etter 2009, men fallet er ikke stort. Derfor velger jeg å bekrefte **HI** med tanke på Hellas.

Som nevnt kan man umiddelbart lese at andelen innvandrere er betraktelig høyere i Hellas enn i Ungarn. Der Graf 1 har verdier opp mot en million innvandrere, stopper verdiene i Graf 2 på fem hundre tusen. Andelen innvandrere i Ungarn var nemlig såpass lavere at jeg fant det unødvendig å anvende verdier opp mot en million i Graf 2. Dette sier i seg selv noe om tallmaterialet. Man kan lese den høyeste delen innvandrere i Ungarn i 2010, og den tilsvarer 209 202. Dette året oppholdt det seg altså nesten fire ganger så mange innvandrere i Hellas som i Ungarn. Likevel har Ungarn, i følge OECD (2014), i større grad blitt en destinasjon for innvandrere (OECD, 2014), noe som fremkommer i Graf 2. Til tross for at andelen innvandrere i Ungarn er lavere enn i Hellas, kan man se en økning fra 2000 til 2010. Samme år, som det kommer frem av delkapittel 3.2.1, ble Jobbik Ungarns tredje største parti. Partiets popularitet hadde økt med 14,47 prosent siden parlamentsvalget i 2006 (Csaky, 2012).

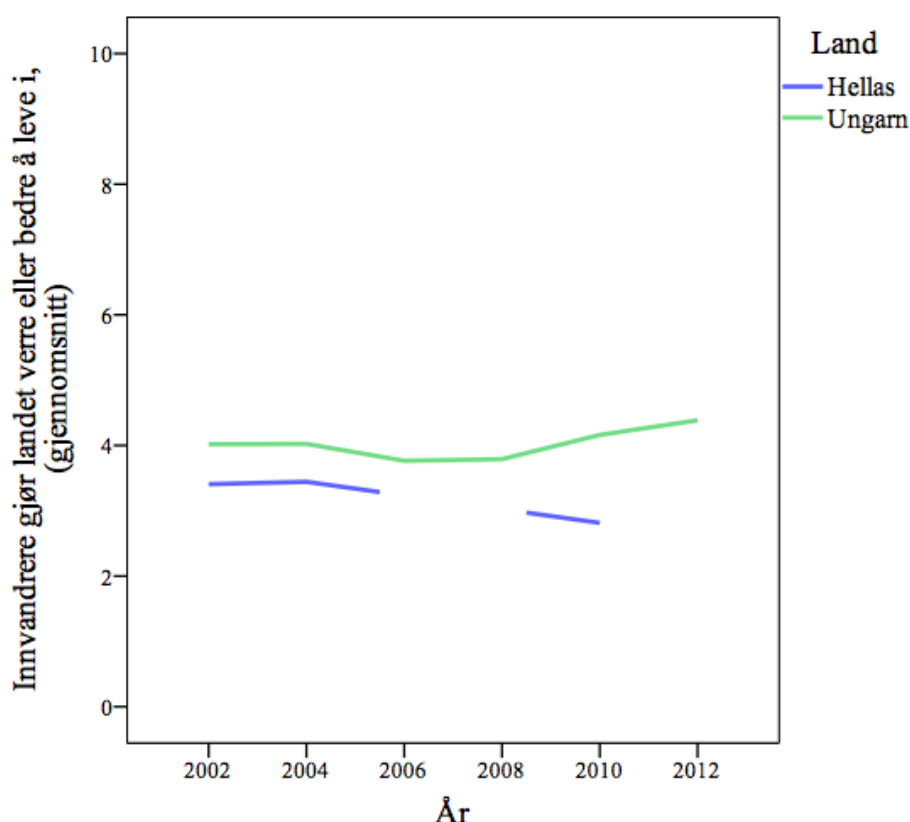
Hvis man legger til grunn at dette hadde sammenheng med økningen i andel innvandrere siden 2000, må man spørre seg hvorfor partiets suksess fortsatte å øke frem mot valget i 2014? Ut i fra Graf 2 kan man lese at innvandringen sank etter 2010, og dermed stemmer ikke den økte suksessen til Jobbik overens med tanke på økning i innvandring de første to årene etter valget. Likevel opplevde Ungarn en dramatisk økning av asylsøkere i løpet av 2013, fra 2 200 til 18 900 på et år (OECD, 2014). Kan jeg beholde **HI**? Hvordan er de empiriske bevisene? Med tanke på Ungarn er det ved første øyekast vanskeligere å beholde **HI**. Landet har vært rammet av en økning innen andel innvandrere, men tilsynelatende ikke i like stor grad som Hellas. Sett over det siste halve tiåret har ikke utviklingen vært betraktelig stor, i tillegg til at den sank i 2011 og fortsatte å synke i 2012. Likevel er det vanskelig å tenke seg at den plutselige og dramatiske økningen av asylsøkere i 2013 ikke har vært gjenstand for politisk diskusjon, og dette gjør at jeg velger å beholde **HI**. Andel innvandrere har økt de siste tolv årene i Ungarn.

6.1.2 Samfunnsborgere i Hellas og Ungarn har blitt mer skeptiske til innvandring

Ut fra empiriske funn, samt diskusjon som er blitt presentert, konkluderer jeg altså med at innvandring har økt i både Hellas og Ungarn.

Hvordan påvirker utviklingen den greske og ungarske befolkningens subjektive oppfatninger omkring kulturelle trusler? Er samfunnsborgere i Hellas og Ungarn blitt mer skeptiske til innvandring det siste tiåret? Jeg har nå kommet frem til diskusjon av hypotesene **H2a** og **H2b**, som jeg diskuterer ved å analysere data fra både ESS og Eurobarometer. Først analyserer jeg data fra ESS som baserer seg på spørsmålet om hvorvidt innvandrere gjør landet verre eller bedre å leve i, der svaret 1 uttrykker størst negativitet og svaret 10 størst positivitet. Deretter analyserer jeg data fra Eurobarometer som baserer seg på spørsmålet om hva som er landets to største problemer. Under er data fra ESS representert i Graf 3.

Graf 3. Hellas og Ungarn: Innvandrere gjør landet verre eller bedre å leve i

Graf 3 viser et gjennomsnitt på under 5, på en skala fra 1 til 10, på hva greske og ungarske informanter har svart på ESSs spørsmål om hvorvidt *innvandrere gjør landet verre eller bedre å leve i*. For Hellas kan det leses et lavt gjennomsnitt på rundt 3, som kan fortelle at greske informanter ikke er spesielt positivt innstilt til innvandrere. Dette samsvarer med Gyllen Daggrys negative syn på innvandrere. I 2012 skrev Aale at partiets leder ønsket å kaste alle innvandrere ut av landet. I tillegg har det kommet frem av oppgaven at partiet ønsker en homogen stat, siden innvandrere anses som en trussel mot det greske samfunnet (Georgiadou, 2013). Har greske borgere blitt mer skeptiske til innvandring det siste tiåret, og dermed bidratt

til Gyllen Daggrý sin suksess? Ved å ta utgangspunkt i statistiske funn hentet fra ESS kan det se slik ut, fordi man kan lese at antall grekere som er positive til innvandring synker frem mot 2010. Dermed er jeg et steg i retning av å beholde **H2a**.

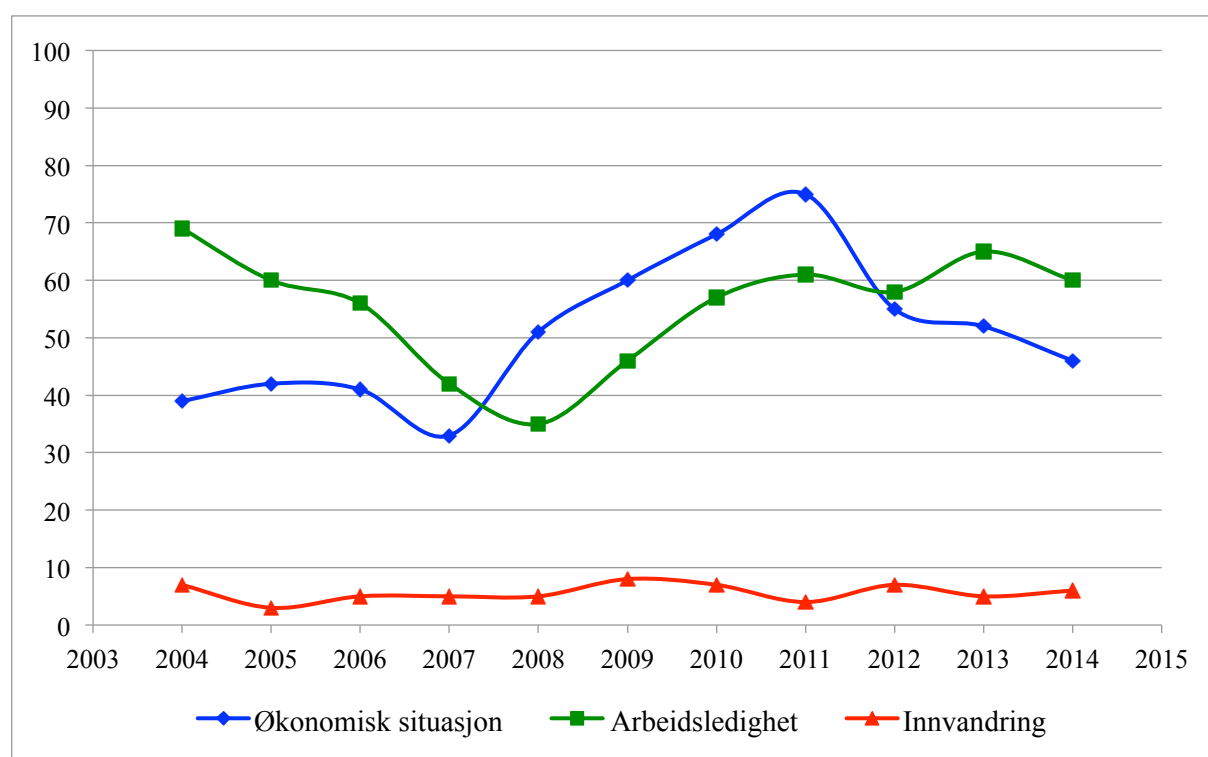
Ungarn på sin side har et høyere gjennomsnitt enn Hellas, men heller ikke her er det snakk om høye verdier. Gjennomsnittet ligger på under 5, noe som tilsier at heller ikke ungarske informanter ser på innvandring som spesielt positivt for Ungarn. Ut fra informasjon gitt i delkapittel 3.2.2 betraktes ikke Jobbik sine partimedlemmer for å være innvandringsvennlige. På nettsiden til partiet står det at partiet har som formål å beskytte ungarske verdier og interesser (jobbik.com, 2010), og det kommer frem at de er mot globalisering fordi de mener den utgjør en trussel mot nasjonen (Kovács, 2013). Frykten for det multikulturelle, for sigøyrerkriminalitet (Ibid.), og for *israelske erobrere* (NTB, 2013) er muligens en grunn til skeptisismen rundt innvandring. I tillegg har Ungarn lenge vært preget av romfolk (Göncz & Geskó, 1997), en minoritetsgruppe som av Jobbik ikke verdsettes i stor grad (Kovács, 2013). Generelt sett har minoritetsgruppen blitt sett på som den gruppen det har vært vanskeligst å integrere i det ungarske samfunnet, og det er på grunn livsstilen deres som er betraktelig annerledes enn befolkningsmajoriteten (Göncz & Geskó, 1997). Innledningsvis i delkapittel 3.2.2 ble denne ”integrerings-problematikken” godt illustrert med følgende sitat; ”...The Jews, the Gypsies, if they can assimilate, fine, if not, well, then tough luck.”” (Dunai, 2014). Det er også blitt foreslått av Jobbik at barn av romfolk bør sendes på internatskoler (Befring, 2012). Slike utsagn kan forklares ved hjelp av kulturelle forklaringsfaktorer. Der hvor følelsen om at minoritetsgruppen/minoritetsgruppene ikke klarer å assimileres, der vil den etnonasjonalistiske identiteten føles truet (Rydgren & Ruth, 2011).

Det kommer frem at Jobbik anser ”ut-grupper” som problematisk. Gjenspeiles dette i befolkningen? Har samfunnsborgere i Ungarn blitt mer skeptiske til innvandring det siste tiåret? Utviklingen siden 2008 tilsier ikke at dette er tilfellet. Derimot er nivået på den ungarske innvandringsskepsisen høy. I ESS sin undersøkelse ligger gjennomsnittet for hele perioden på den innvandringsnegative enden av skalaen, og dette gjør at jeg likevel velger å beholde **H2b**. Riktignok har ungarske borgere siden 2008 blitt mindre skeptiske til innvandring, men prosentvis er denne utviklingen såpass lav at ungarske borgere, i 2012, likevel må sies å regne innvandring som et negativt fenomen. Dermed er jeg et steg i retning av å beholde **H2a**.

Jeg er kommet frem til neste steg når det gjelder å bekrefte eller avkrefte **H2a** og **H2b**, og analyserer statistikk hentet fra Eurobarometer. Først analyserer jeg Graf 4a som representerer

Hellas, deretter analyserer jeg Graf 4b som representerer Ungarn. Begge grafene er forenklet og utelater flere svaralternativer fra undersøkelsene, rett og slett fordi jeg så at grafene ble uoversiktlige med alle svaralternativene. De komplette grafene ligger imidlertid i Appendix, og gir et mer sammensatt bilde over hvilke fenomen greske og ungarske informanter vektlegger som de to mest problematiske. Under analyserer jeg svaralternativet *innvandring*, og sammenligner antallet som svarte dette opp mot de som svarte *økonomisk situasjon* og *arbeidsledighet*. Grunnen til dette er at *økonomisk situasjon* og *arbeidsledighet* støtter opp om oppgavens andre perspektiv, de økonomiske forklaringsfaktorene. Dermed er det mulig å få en indikasjon om hvilke forklaringsfaktorer som best forklarer oppslutningen til Gyllen Daggrø og Jobbik. Hvor mange informanter har vektlagt *innvandring* sammenlignet med *økonomisk situasjon* og *arbeidsledighet*? Under kommer det frem at *innvandring* vektlegges betraktelig lavere, og dette gjelder for begge land.

Graf 4a. Hellas: landets to største problemer

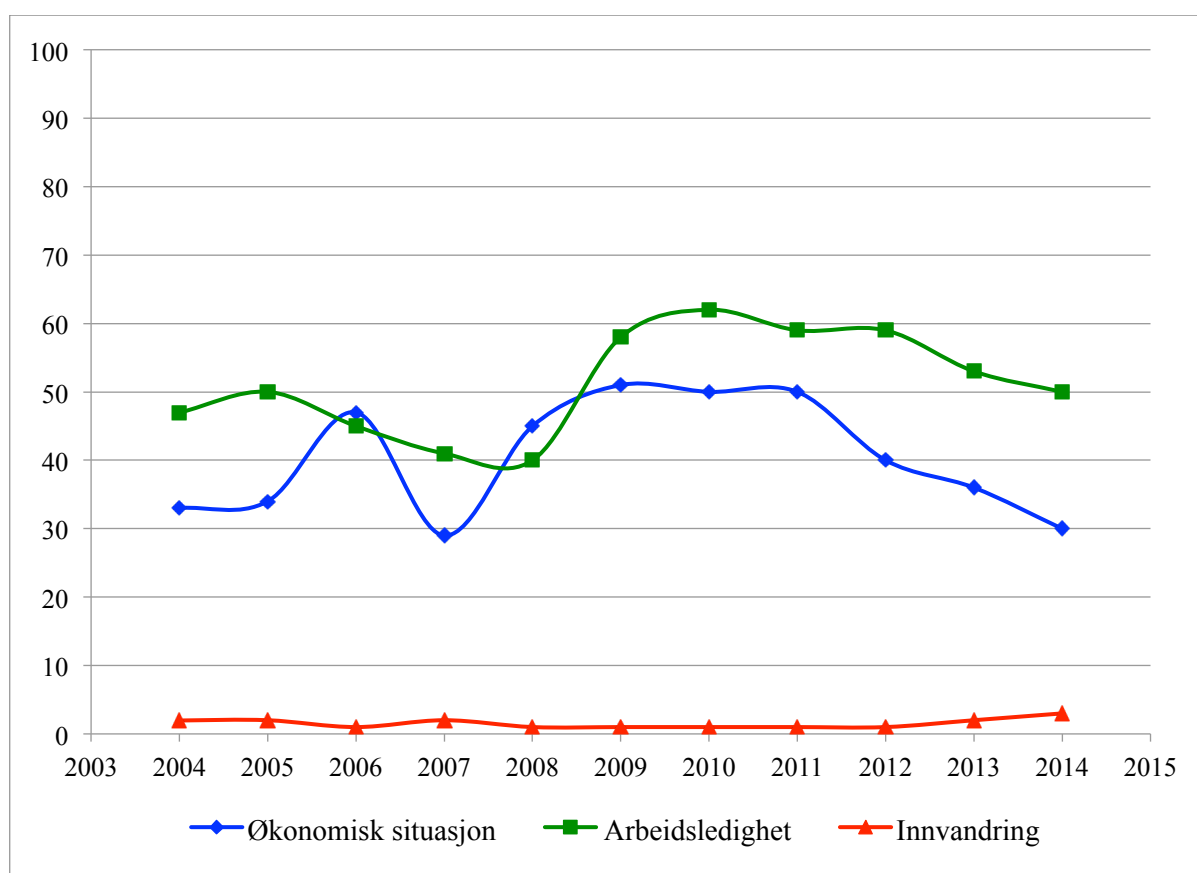

Graf 4a viser en utvikling innen det greske informanter vektlegger som landets to største problemer, og det er ikke vanskelig å lese av grafen at *innvandring* nedprioriteres som et stort problem. Sammenlignet med *økonomisk situasjon* og *arbeidsledighet* er det påfallende få informanter som har vektlagt *innvandring*. Der 75 prosent vektlegger *økonomisk situasjon* som problematisk i 2011, og 61 prosent vektlegger 4 prosent *arbeidsledighet*, er det bare 4

prosent av informantene som regner *innvandring* som et av landets to største problemer. Spriket er altså stort.

Imidlertid kan man av Graf 4a lese en svingende utvikling når det gjelder *innvandring*. Til tross for lave prosenter kan man se at de er høyere i 2009, samme år som Gyllen Daggrø fikk 19 623 stemmer (Ellinas, 2013), og i 2012, da partiet fikk hele 441 018 stemmer (Ibid.). Likevel må det bemerkes nok en gang at *innvandring* ikke anses som spesielt problematisk sammenlignet med *økonomisk situasjon* og *arbeidsledighet*. Har greske borgere blitt mer skeptiske til innvandring det siste tiåret? Statistikk hentet fra Eurobarometer viser ingen økning i forhold til skeptisisme. Riktignok leser man en svingende utvikling, med 8 prosent i 2009 og 7 prosent i 2012. Imidlertid er prosentene såpass lave at jeg ikke kan bekrefte **H2a** ut i fra Eurobarometer sin statistikk.

Graf 4b. Ungarn: landets to største problemer

Ved å lese Graf 4b vektlegger heller ikke ungarske borgere *innvandring* som spesielt problematisk. *Innvandring* har gjennomgående lavt antall svar, med et gjennomsnitt på 1 prosent. Heller ikke for 2010 da Jobbik oppnådde en oppslutning på 16,67 prosent (Csaky, 2012), kan man lese en økning i andelen informanter som vektla svaralternativet. Derimot er det verdt å nevne at tallet steg til 3 prosent i 2014, året Jobbik fikk en oppslutning på 20,54 prosent (Mudde, 2014). Likevel er økningen lav, og sammenlignet med *økonomisk situasjon* og *arbeidsledighet* blir antallet svar nærmest mikroskopisk. I 2010 var det hele 62 prosent som vektla *arbeidsledighet* som et stort problem, og 50 prosent som vektla *økonomisk situasjon*. På grunn av lave prosenter ser jeg meg nødt til å forkaste **H2b** ut fra Eurobarometer sin statistikk.

Oppsummert har jeg valgt å beholde **H1**. Både Hellas og Ungarn har vært rammet av økt innvandring de siste tolv årene. Hva med **H2a** og **H2b**? Kan jeg beholde disse hypotesene, eller må de forkastes? Jeg valgte å beholde hypotesene på bakgrunn av statistikk hentet fra ESS, men å forkaste dem på bakgrunn av statistikk hentet fra Eurobarometer. Dermed velger jeg, på grunn av at skeptisisme til innvandring ikke har hatt en betydelig vekst, å avkrefte **H2a** og **H2b**.

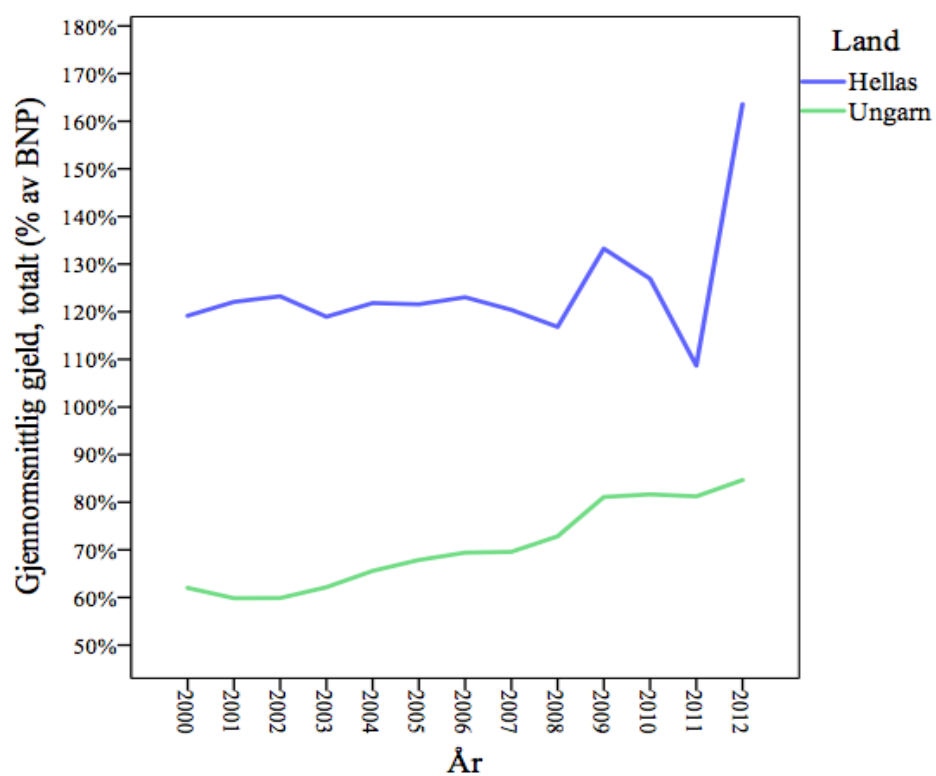
6.2 Økonomiske forklaringsfaktorer

Økonomiske forklaringsfaktorer prøver å forklare høyreekstremisme ved å se på interessekonflikter. Interessekonflikter kan angå krav til sosial status og privilegier, men i følge realistisk gruppeteori bunner kjernen til interessekonflikter ut i økonomiske interesser (Sniderman, Hagendoorn & Prior, 2004). Når det gjelder gruppekonflikter vil negative holdninger og oppførsel oppstå der hvor inn-gruppen og ut-gruppens mål er uforenelige, og kan resultere i en oppfatning om økt konkurranse i forhold til ressurser (Esses, Jackson & Armstrong, 1998). Spørsmålene jeg finner interessante er for det første om det finnes objektivt grunnlag for en oppfatning om økt konkurranse om økonomiske ressurser i Hellas og Ungarn? For det andre undrer jeg meg på om disse fakta gjenspeiles i folkets subjektive oppfatning av landenes ressurser?

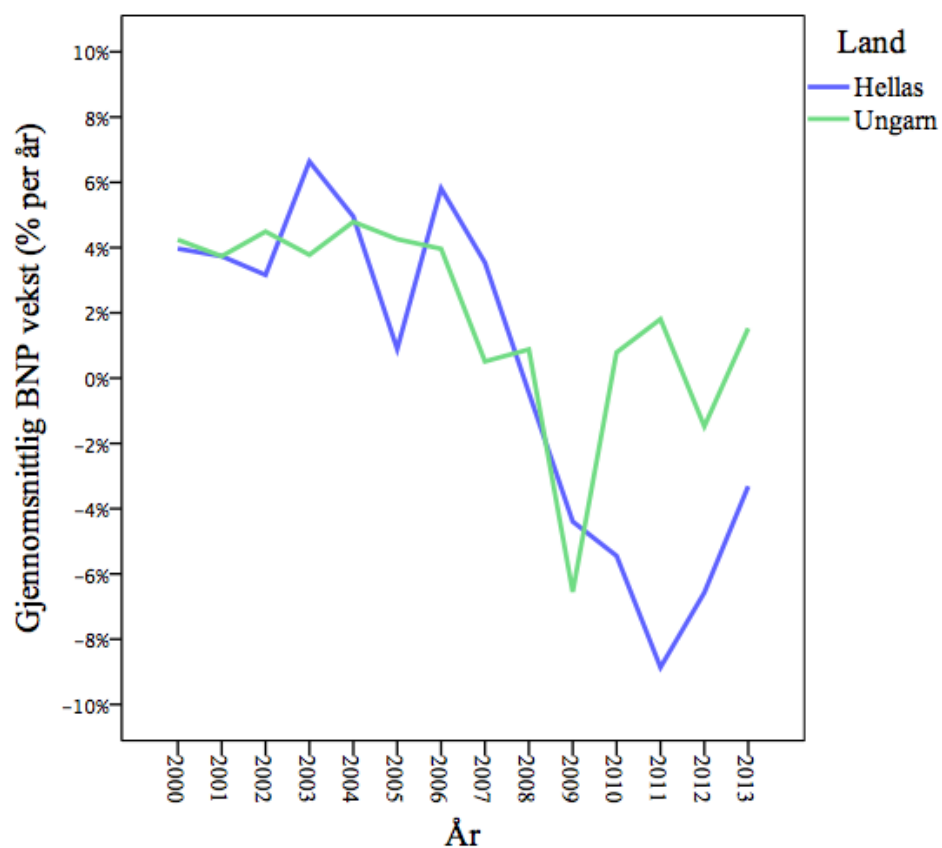
6.2.1 Hellas og Ungarn har opplevd en negativ økonomisk utvikling

Min første hypotese som fremgår av økonomiske forklaringsfaktorer er **H3**. Har Hellas og Ungarn opplevd en negativ økonomisk utvikling de siste tolv årene? Graf 5 og Graf 6 fremgår på neste side. Graf 5 viser utviklingen til landenes gjeld, og Graf 6 viser utviklingen innen BNP-vekst. Begge grafene gir et gjennomsnitt på utviklingen og representerer en tolvårsperiode.

Graf 5. Gjennomsnittlig gjeld

Graf 6. Gjennomsnittlig BNP vekst

Allerede i 1995 iverksatte Hellas en spare- og innstrammingspolitikk med mål om å bli med i EUs sin monetære union, og denne innstrammingspolitikken viste seg å være vanskeligere enn forventet. Problemene med å integrere Hellas i EUs indre marked har vært store. Landet har hatt vanskeligheter med å iverksette direktiver og pålegg fra EU, og har dermed hatt problemer med å nærme seg kriteriene for medlemskapet. I 2001 klarte grekerne riktignok å innfri kravene om å bli medlem i den monetære og økonomiske unionen, men ni år senere måtte daværende statsminister Papandreou offisielt be om hjelp utenfra. I mai samme år fikk landet et nødlån av Det internasjonale pengefondet (IMF) på 110 milliarder euro (Lurås, Greve & Ersland, 2015). Dramatiske nedskjæringer i levestandarden til vanlige folk var et faktum (Utenriksdepartementet a, 2015). To år senere fikk landet sin andre økonomiske redningspakke. Enda større skatteøkninger og nasjonale sparetiltak ble en realitet for den greske befolkningen (Mataganis, 2012).

Graf 5 og Graf 6 bekrefter hva som er kommet frem. Helt siden 2000 har den greske gjennomsnittsgjelden økt med nesten 50 prosent, og BNP-veksten har sunket dramatisk. Likevel kan man av grafene lese en endring innen både gjeld og BNP-vekst i 2011, året etter at landet mottok sitt første nødlån fra IMF. Gjelden øker med ca. 40 prosent samtidig som BNP-veksten stiger med rundt 6 prosent. Til tross for at gjelden øker tyder dermed Graf 6 på vekst i BNP. Men hvis landets økonomiske vekst tok seg opp i 2011, hvorfor fikk Gyllen Daggrø en oppslutning på 6,97 prosent i 2012? Her må kausale forhold tas til ettertanke. Til tross for økning i BNP-vekst var den greske gjelden ekstremt høy. Landet var skakkjørt økonomisk, og avhengig av internasjonal pengestøtte for å unngå fullstendig økonomisk kaos.

Ungarn har på sin side hatt økonomiske vanskeligheter helt siden 1990, og da landet ble medlem av EU i 2004 (Sulyok, 2014) mottok det 135 millioner euro i støtte fra 2004 til 2009. Disse midlene skulle gå til å finansiere ulike programmer, blant annet innenfor offentlig helse, og til utsatte barn og unge (Utenriksdepartementet b, 2015). Med pengestøtten fra EU kom det imidlertid også flere krav til landets statsbudsjett, og dette fremprovoserte sosial uro som preget landet helt frem til finanskrisen i 2007. Finanskrisen som rammet verden dette året gjorde ikke situasjonen bedre. Ungarn måtte si seg villig til en redningspakke på 20 milliarder euro fra Det Internasjonale Pengefondet (IMF) for å forhindre konkurs. Våren 2009 fremstod Ungarn som det hardest rammede EU-landet i Øst-Europa (Sulyok, 2015).

Man kan lese en lignende utvikling av Graf 5 og Graf 6. Den ungarske gjelden har økt helt siden 2002, fra ca. 60 prosent i 2002 til ca. 85 prosent i 2012. I tillegg kan man lese at gjelden

vokste betydelig fra 2008 til 2009, i samme periode som Ungarn fremstod som hardt rammet av finanskrisen (Suyok, 2015). BNP-veksten sank også betraktelig frem mot 2009, det samme året som landet mottok 135 millioner euro fra EU. Men etter 2009 snur utviklingen. BNP-veksten stiger, og frem til 2011 har den steget til 2 prosent. Likevel synker den frem mot 2012, men stiger igjen frem mot 2013. Hvordan påvirket disse svingningene Jobbik sitt brakvalg i 2014? Den ungarske gjelden vokste fremdeles i 2012, og til tross for at BNP-veksten steg i 2013, var veksten fremdeles lav. Kan Ungarns økonomiske situasjon ha påvirket oppslutningen til Jobbik?

Det er vanskelig å konkludere med at den økonomiske situasjonen ene og alene bærer forklaringskraft på oppslutningen til Jobbik. Det samme gjelder for Gyllen Daggrý. Imidlertid kan man lese en generell negativ økonomisk utvikling av grafene, og på grunnlag av dette velger jeg å beholde **H3**, fordi jeg mener **H3** sammen med andre hypoteser kan bidra i forklaringsmyllderet.

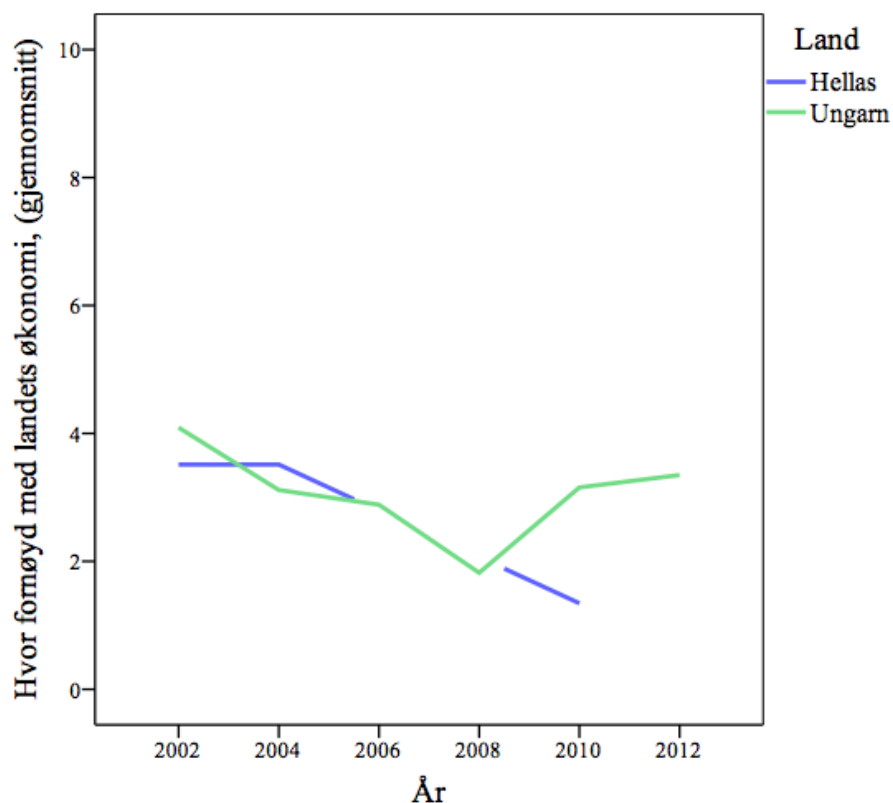
6.2.2 Økt misnøye til de økonomiske situasjonene i Hellas og Ungarn

H4 prøver å forklare oppslutningen til Gyllen Daggrý og Jobbik ved å se på eventuell misnøye hos greske og ungarske informanter. Hvor fornøyd er greske og ungarske informanter med hjemlandets økonomi? **H4** påstår følgende: *det har oppstått økt misnøye til Hellas og Ungarn sin økonomiske situasjon det siste tiåret*. Stemmer dette? På neste side fremkommer statistiske funn fra ESS i Graf 7. På denne siden analyserer jeg funnene.

Man kan lese av Graf 7 at verken greske eller ungarske informanter er spesielt fornøyd med landets økonomi. På en skala fra 1 til 10, der 0 tilsvarer *extremely dissatisfied* ligger gjennomsnittet for begge landene på under 4. Imidlertid er Hellas dårligere representert enn Ungarn i undersøkelsene til ESS (se delkapittel 5.1). Sett bort fra dette kan man lese et gjennomsnitt som har sunket fra 2002 til 2010. I 2010 var gjennomsnittet 1,5, noe som er ekstremt lavt. Det vil si at greske informanter anså den økonomiske situasjonen som særdeles dårlig, og dette var samme året som Gyllen Daggrý fikk økt oppslutning.

Riktignok er ikke dette tilfellet i Ungarn. Fra 2008 til 2012 kan man lese at ungarske informanter har blitt mer positive til landets økonomi. Likevel er ikke gjennomsnittet høyt. Det ligger på under 4, noe som forteller at ungarske informanter ikke er spesielt fornøyd med landets økonomi.

Graf 7. Fornøyd med landets økonomi?

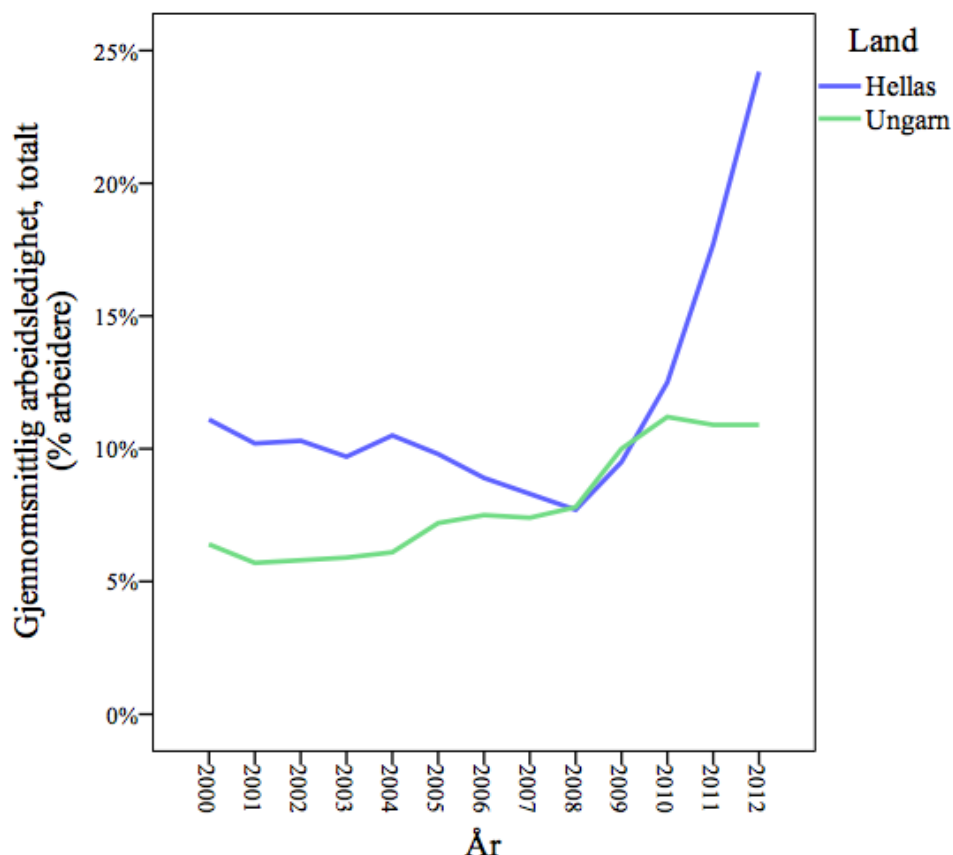
På grunn av lavt gjennomsnitt hos begge enhetene i Graf 7, velger jeg å beholde **H4**. Riktignok leser man en positiv økning fra 2008 med tanke på Ungarn, og denne økningen forteller at ungarske informanter har blitt mindre misfornøyd med landets økonomi de siste årene. Likevel er gjennomsnittet for Ungarn fremdeles lavt, og dette gjør at jeg velger å beholde **H4** for begge landene.

6.2.3 Arbeidsledigheten har økt i Hellas og Ungarn

H5 påstår at arbeidsledigheten har økt i Hellas og Ungarn de siste tolv årene. På neste side fremkommer statistikk fra ESS i Graf 8. Grafen viser gjennomsnittlig arbeidsledighet for begge land i perioden 2000 til 2012. Har arbeidsledigheten økt? Ved å lese Graf 8 kan man svare ja på dette spørsmålet med tanke på både Hellas og Ungarn. Hellas har hatt den største økningen hvor den øker fra 12 til 24 prosent. Lurås, Greve & Ersland (2015) bekrefter dette når de forteller at arbeidsledigheten i landet begynte å stige etter hvert som flere og flere krisetiltak ble lansert. Arbeidsledigheten var et resultat av innstrammingspolitikken som ble gjennomført i 2010 (Utenriksdepartementet a, 2015). Graf 8 viser bare utviklingen frem mot 2012, men i følge Utenriksdepartementet (2015) er arbeidsledigheten i Hellas i dag på over 25

prosent. Ungdomsledigheten ligger på over 50 prosent, og tusenvis av bedrifter har måttet stenge dørene (Utenriksdepartementet a, 2015).

Graf 8. Gjennomsnittlig arbeidsledighet

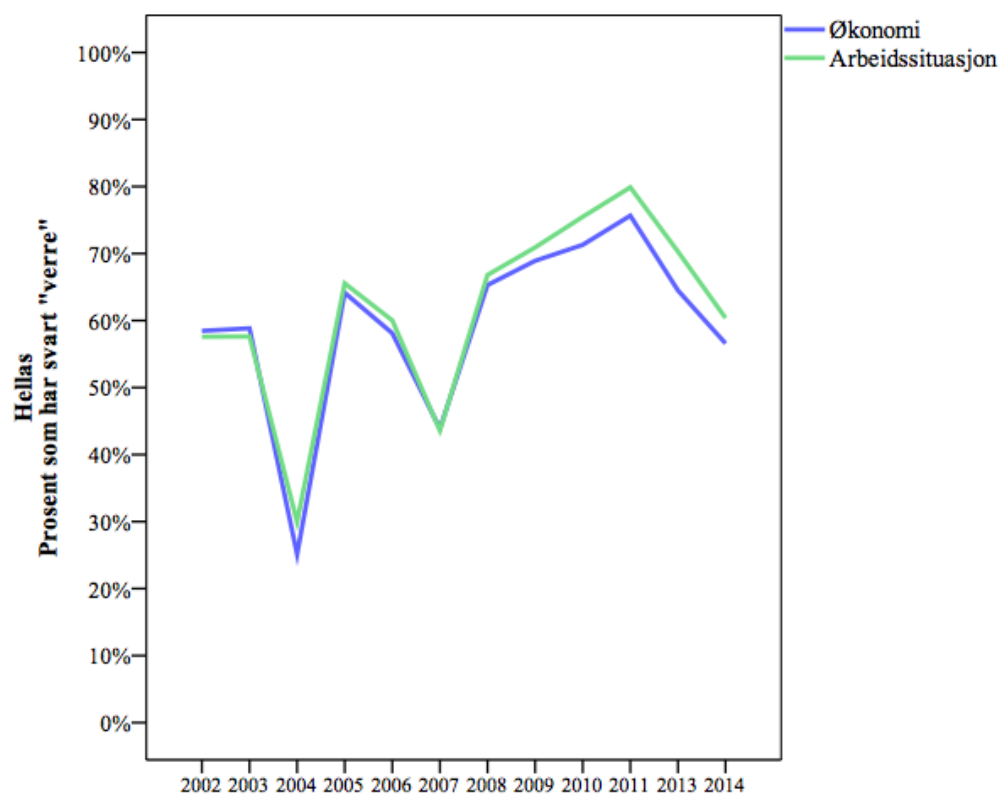

Arbeidsledigheten har også økt i Ungarn, med 5 prosent fra 2000 til 2012. Økningen er ikke så stor som i Hellas, men arbeidsledigheten lå likevel på 11 prosent i 2012. Ut fra følgende informasjon velger jeg å beholde **H5**: *arbeidsledigheten har økt i Hellas og Ungarn de siste årene.*

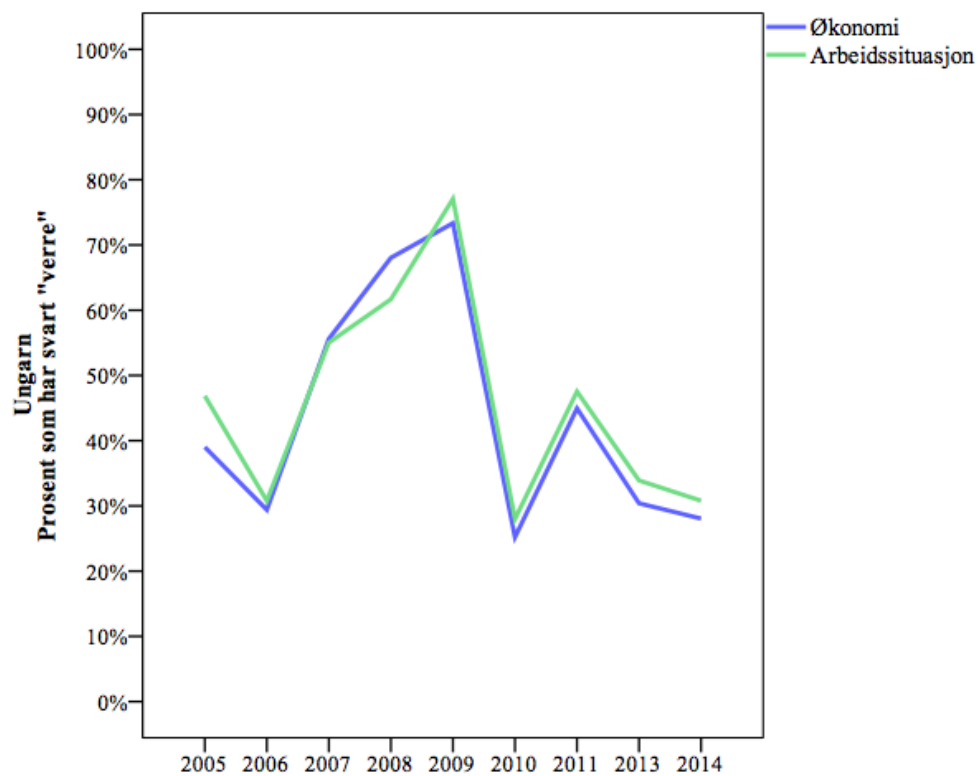
6.2.4 Lave forventninger til økonomi og arbeidssituasjon

De neste hypotesene som har til hensikt å gi forklaringskraft til økonomiske forklaringsfaktorer heter **H6a** og **H6b**. Først analyserer jeg **H6a**: *Greske borgere har synkende forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon.* Deretter analyserer jeg **H6b**: *Ungarske borgere har synkende forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon.*

Graf 9a. Hellas: forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon

Graf 9b. Ungarn: forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon

Man kan lese av Graf 9a hvor mange prosent av greske informanter som har svart *verre* på spørsmålene om forventninger til økonomisk situasjon og forventninger til arbeidssituasjon. I 2002 og 2003 hadde over 50 prosent liten tro på både landets økonomi og arbeidssituasjon. Dette tallet sank imidlertid til under 30 prosent i 2004. I delkapittel 6.2.1 kom det frem at Hellas klarte å innfri kravene om å bli medlem i EU sin monetære union i 2001 (Lurås, Greve & Ersland, 2015). Hadde innstrammingspolitikken i 2004 begynt å virke inn på det greske samfunnet, slik at greske informanter i undersøkelsen til Eurobarometer i 2004 hadde bedre forventninger til økonomien og arbeidssituasjonen?

Det kan hende, men her må det kommenteres at prosenten økte allerede året etter. I 2005 svarte hele 65 prosent at de hadde negative forventninger til den greske arbeidssituasjonen, og 62 prosent at de hadde negative forventninger til den greske økonomien. Etter finanskrisen i 2007 steg nok en gang prosentene i Graf 9a og nådde et høydepunkt i 2013, da 82 prosent hadde lave forventninger til landets arbeidssituasjon. Kan resultatene forklare oppslutningen til Gyllen Daggrø? Dette er mulig, fordi høyreekstreme partier fort legger skylden på utgruppen, altså *innvandrerne*, når det er snakk om knapphet på økonomiske ressurser (Golder, 2003). Høyreekstreme partier er eksperter på å nå frem til velgermassen gjennom innvandringsfiendtlig propaganda (Ibid.), og der det finnes negative holdninger til landets økonomiske situasjon og arbeidssituasjon, vil slik propaganda trolig ha større påvirkningskraft enn ellers. I tillegg var det nettopp i 2012 at populariteten til Gyllen Daggrø ble et faktum (Ellinas, 2013). Derimot kan man se at den økonomiske uroen synker frem mot 2014, og ses denne utviklingen opp mot Gyllen Daggrø sin oppslutning det samme året (Europe Decides, 2014), mister **H6a** noe forklaringskraft. Dersom den greske befolkningen begynte å bli mer fornøyd med økonomien og arbeidssituasjonen, hvorfor ble Gyllen Daggrø da det tredje største partiet representert fra Hellas i Europaparlamentet? Her er det viktig å bemerke at grekerne i 2014 fremdeles var usikre på landets fremtid; selv om andelen som stilte seg tvilende hadde sunket, lå de fremdeles på rundt 60 prosent. Dette tilsier at de greske informantene ikke var positive til den greske økonomien eller arbeidssituasjonen. På grunn av dette velger jeg å beholde **H6a**.

Graf 9b forteller hvor mange ungarske informanter som har svart *verre* på spørsmålene om forventninger til økonomisk situasjon og forventninger til arbeidssituasjon. Sammenlignet med Hellas har færre svart *verre* på begge spørsmålene. Likevel kan man i 2009 lese at hele

78 prosent hadde svart at de har lave forventninger til arbeidssituasjonen, og hele 74 prosent svarte at de hadde lave forventninger til økonomien. Imidlertid faller prosentene til begge variablene drastisk i 2010. Hvorfor dette skjer er interessant. Fra 2004 til 2009 mottok Ungarn pengestøtte fra EU som medførte flere krav til landets statsbudsjett (Utenriksdepartementet b, 2015). Påvirket den økonomiske støtten det ungarske samfunnet slik at vesentlig færre informanter valgte å svare *verre*? Det er ikke umulig, men likevel vanskelig å påstå. Riktignok økte misnøyen i 2011, men sank nok en gang i 2013, og fortsatte å synke frem mot 2014. Samme år var det duket for valg i Ungarn, og Jobbik fikk 20,54 prosent av stemmene (Mudde, 2014). Populariteten til partiet hadde økt, samtidig som forventningene til den ungarske økonomien og arbeidssituasjonen ikke hadde forverret seg. På grunn av synkende verdier i Graf 9b fra og med 2011 velger jeg derfor å avkrefte **H6b**.

Avslutning

Innledningsvis kom det frem at høyreekstreme krefter er i bevegelse i Europa. Utviklingen kan ses i flere europeiske land slik som Sverige, Frankrike og Storbritannia. I min oppgave valgte jeg imidlertid å studere Hellas og Ungarn, og har hatt som mål å forklare oppslutningen til de høyreekstreme partiene Gyllen Daggrø og Jobbik. Eventuelle forklaringer har jeg delt inn i to perspektiver; kulturelle forklaringsfaktorer og økonomiske forklaringsfaktorer. Jeg har undersøkt hvilket av perspektivene som best forklarer oppslutningen til Gyllen Daggrø og Jobbik. Ut fra seks hypoteser, hvorav to kommer i to versjoner, har jeg analysert statistiske funn og diskutert hvilke av hypotesene som kan bekreftes.

I dette kapitlet konkluderer jeg med at de økonomiske forklaringsfaktorene best kan forklare oppslutningen til Gyllen Daggrø og Jobbik. Imidlertid diskuterer jeg også hensyn som må tas med tanke på kausale forhold. I hvilken grad påvirker økt innvandring misnøye i forhold til arbeidsledighet og økonomisk situasjon, og i hvilken grad påvirker knapphet i økonomiske ressurser økt skeptisisme til innvandrere? Bildet er komplekst. Det er mulig at den beste forklaringen er en sammenheng mellom kulturelle og økonomiske forklaringsfaktorer, noe som drøftes avslutningsvis. Først tar jeg et tilbakeblikk på analysen.

7.1 Flere nye landsmenn, økt skeptisisme -økt ekstremisme?

I analysen analyserte jeg først kulturelle forklaringsfaktorer. Den første hypotesen jeg analyserte var **H1** som påstår en økning i andel innvandrere i Hellas og Ungarn. Etter en kort diskusjon kom jeg frem til at **H1** kunne bekreftes med tanke på både Hellas og Ungarn. Begge land har opplevd økt innvandring siden år 2000. Det må likevel påpekes at Hellas har opplevd en større vekst enn Ungarn, og at **H1** dermed gir bedre forklaringskraft med tanke på den greske politiske situasjonen. Den andre hypotesen jeg analyserte kom i to utgaver, en for Hellas og en for Ungarn. **H2a** og **H2b** påstår at samfunnsborgere i Hellas og Ungarn har blitt mer skeptiske til innvandring det siste tiåret. Ut fra Graf 3 (basert på statistikk fra ESS) kunne disse hypotesene bekreftes, men ut i fra Graf 4a og 4b (basert på statistikk fra Eurobarometer) måtte de avkreftes. Jeg valgte dermed å avkrefte **H2a** og **H2b**, fordi *skeptisisme til innvandring ikke var et økende fenomen*.

Hvordan kan kjennetegn ved Gyllen Daggrø og Jobbik måles opp mot oppgavens empiriske funn? Gyllen Daggrø er som sagt et av de mest ekstreme politiske partiene i Europa. De ønsker utvisning av innvandrere (Ellinas, 2013), fordi de ser innvandrere som en trussel mot

det greske samfunnet (Georgiadou, 2013). De mener at borgernes biologiske arv er en vesentlig del av staten (FRA, 2013), og forteller på sin egen nettside at de skal kjempe for grekernes Hellas (Golden Dawn, 2014). I analysen så jeg at **H2a** ga bedre forklaringskraft enn **H2b**. Av empiriske funn kom det frem at greske informanter har vært mer skeptiske til innvandring enn ungarske informanter. Likevel valgte jeg å avkrefte begge hypotesene. Valget gjorde jeg på grunn av manglende statistikk fra spørreundersøkelsene til ESS med henhold til Hellas, samt lave prosenter lest av statistikk hentet fra spørreundersøkelsene til Eurobarometer. I mellomtiden undrer jeg meg over hvordan Gyllen Daggrys taktiske propaganda kan ha påvirket velgermassen. I metodekapitlet diskuterte jeg validitet med henhold til holdningsvariabler. Kan greske informanters svar ha vært påvirket av hva som er sosialt akseptert? Dette er et aspekt ved samfunnsvitenskapelig forskning det er viktig å ta hensyn til, samtidig som det er vanskelig å svare på. Det er mulig at oppslutningen til Gyllen Daggrys har vært mer påvirket av kulturelle forklaringsfaktorer enn hva som kommer frem av oppgaven.

Jobbik har på lik linje med Gyllen Daggrys et ønske om å beskytte hjemlandet (ungarske) verdier og interesser (jobbik.com, 2010). De anser den økende sigøynerbefolkningen som problematisk (Kovács, 2013), og har blitt beryktet både nasjonalt og internasjonalt for sine aksjoner mot sigøynere og romfolk (Sitter, 2012). Partiets antisemittiske holdninger har også skapt overskrifter i internasjonale media (NTB, 2013). Det er ingen tvil om at Jobbik også stiller seg kritisk til mennesker med annen etnisk bakgrunn. Spørsmålet er imidlertid hvorvidt oppslutningen til partiet er påvirket av slike holdninger eller ikke. **H2b** ga ikke like god forklaringskraft. Statistikk som fremgår av Graf 3 og Graf 4b viser ingen stor skeptisisme hos ungarske informanter. Dermed ble jeg nødt til å avkrefte påstanden om at ungarske borgere har blitt mer skeptiske til innvandring. Likevel må jeg også her peke på validitet, også ungarske informanter kan ha vært påvirket i forhold til å svare det som er sosialt akseptert.

7.2 Økonomisk nedgangstid, økt arbeidsledighet –økt ekstremisme?

Videre i analyserte jeg økonomiske forklaringsfaktorer. Den første hypotesen jeg analyserte var **H3**, som hevder en negativ økonomisk utvikling i Hellas og Ungarn de tolv siste årene. Ut fra analysen valgte jeg å beholde **H3**, og dette er fordi jeg mener at den sammen med andre hypoteser kan bidra i forklaringsmylderet. Både Hellas og Ungarn har hatt økonomiske vanskeligheter, og dette kan være med på å forklare hvorfor høyreekstremisme har blomstret i landene. Denne konklusjonen sammenfatter med at jeg også valgte å bekrefte **H4** med tanke

på begge landene. Ut fra statistikk som fremgår av Graf 7 kan man lese at greske og ungarske samfunnsborgere har blitt mer misfornøyd med landets økonomi det siste tiåret. Det er ikke bare objektive målinger som viser økonomisk nedgang; subjektive målinger forteller at det finnes en generell oppfatning om at landene har hatt en økonomisk vanskelig tid. Dette gir argumentene om at økt høyreekstremisme primært skyldes økonomiske trusler økt kraft, og det kan virke som om kamp om økonomiske ressurser har bidratt til den økte oppslutningen til Gyllen Daggry og Jobbik.

Jeg valgte også å beholde **H5**. I Graf 8 kommer det frem at arbeidsledigheten har økt i begge landene. Hvordan påvirker økt arbeidsledighet høyreekstreme holdninger? De høyreekstreme partiene er flinke til å forklare at innvandrerne har skyld i arbeidsledigheten, og gjennom taktisk propaganda opprettholder partiene denne troen (Golder, 2003). Men tror greske og ungarske borgere at innvandrere har skyld i den økte arbeidsledigheten? I analysen bekreftet jeg **H6a**. Greske informanter har lave forventninger til både den økonomiske situasjonen og arbeidssituasjonen. Hvorvidt deres forventninger er lave på grunn av at de tror utviklingen skyldes innvandrere har jeg ikke anledning til å svare på. Men som det fremgår av oppgaven har Hellas vært preget av økt innvandring i tillegg til økt misnøye i forhold til landets økonomi og arbeidssituasjon, og dette kan ha påvirket velgere til å stemme høyreekstremt. Kanskje stemmer det at innvandrerne tar jobbene, samt andre økonomiske goder? Til tross for mangel på empiriske bevis kan velgermassen ha blitt påvirket til å tro det er tilfellet.

Med tanke på Ungarn ble ikke **H6b** bekreftet i analysen, dette var på grunn av synkende verdier i Graf 9b fra og med 2011. Dette kan samsvare med at Ungarn ikke har vært rammet i like stor grad som Hellas økonomisk. Imidlertid fremstod landet våren 2009 som det hardest rammede EU-landet i Øst-Europa (Suyok, 2015). Hvorfor har ikke ungarske informanter hatt like lave forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon? Til tross for at landet fremstod som hardest rammet sammenlignet med andre østeuropeiske EU-land var det ikke på langt nær like rammet som Hellas. Dette fremgår både av Graf 5 og Graf 6. Dermed anser jeg dette som forklaringen på hvorfor ikke ungarske informanter har hatt like lave forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon som greske informanter. Imidlertid vurderer jeg de økonomiske forklaringsfaktorene som den beste forklaringen på framveksten av høyreekstremisme i Ungarn.

Som det er kommet frem av oppgaven klarer de økonomiske forklaringsfaktorene best å

forklare framveksten av høyreekstremisme i Hellas og Ungarn. Likevel stiller jeg meg kritisk til hvorvidt det blir for enkelt å forklare framveksten med hjelp av økonomiske forklaringsfaktorer alene. Dersom økonomisk krise og økt arbeidsledighet på egen hånd kan forklare økt høyreekstremisme i Hellas og i Ungarn, ville man vel også sett en mye større venstreside? Dette er riktignok tilfellet i Hellas, hvor det venstreradikale partiet Syriza gjorde tidenes valg januar i år (Lund & Bertelsen, 2015). Men hva med Ungarn? Foreløpig har ikke venstresiden utmerket seg, men det blir spennende å se utviklingen ved neste nasjonalvalg i 2018 (Utenriksdepartementet b, 2015). Om det så blir tilfellet i Ungarn, vil dette muligens gi økt forklaringskraft til de økonomiske forklaringsfaktorene.

7.3 Konklusjon og videre forskning

Som det er kommet frem av oppgaven hevder jeg at økonomiske forklaringsfaktorer best forklarer framveksten av høyreekstremisme i Hellas og Ungarn. Likevel undrer jeg meg over følgende spørsmål; Er det slik at høyreekstreme holdninger lenge har ligget latent hos greske og ungarske borgere, og at de først under økonomisk krise ”våknet til live”?

Jeg mener det hersker en forskjell mellom den politiske situasjonen i Hellas og den politiske situasjonen i Ungarn. Hellas har på sin side vært preget av borgerkrig (Globalis, 2012), samt blitt styrt av en militærjunta (Ersland, 2014). I tillegg har landet helt siden det ble medlem av EU i 1981 hatt økonomiske vanskeligheter (Lurås, Greve & Ersland, 2015). Disse økonomiske vanskelighetene ble enda større etter finanskrisen i 2007, og førte til at den *vanlige* greker også ble hardt rammet økonomisk. Løsningen ble kanskje for mange greske borgere å stemme på et parti som ønsket å redde landet ut av krisen? Her kommer Gyllen Daggrø inn i bilde, og ved å lese partiets manifest kommer det frem at de nettopp ønsker å redde landet. Muligens hadde høyreekstreme holdninger ligget latent hos befolkningen, og ble, under vanskelige økonomiske kår, ”vekket til live”.

Ungarn har også hatt en utfordrende historie. Etter mange år under Sovjetunionens makt hadde landet i 1990 sitt første frie valg siden 1945 (Sulyok, 2014). I tillegg har høyreekstremistiske krefter lenge krevet sin plass i det ungarske samfunnet, hvor blant annet høyreekstreme satt i regjering i mellomkrigstiden (Tamas, 2011). Etter frigjøringen fra Sovjetunionen har også Ungarn hatt vanskeligheter med å innføre demokratiske spilleregler (Ágh, 2007). Med denne historien i bagasjen er det ikke vanskelig å tenke seg hvordan høyreekstreme holdninger også i Ungarn har blitt ”vekket til live” i en tid preget av

økonomiske vanskeligheter. Likevel ønsker jeg igjen å påpeke det faktum at Ungarn ikke har hatt en like stor økonomisk nedgang slik som Hellas, og dette gjør at jeg heller mer i retning av å forklare framveksten av høyreekstremisme i Ungarn med hjelp av kulturelle forklaringsfaktorer. Grunnen til dette er blant annet; hvorfor ble partiet dannet av en gruppe studenter? Slik Ellinas (2013) forteller, tiltrekkes Gyllen Daggrø av stereotypien velgere; unge arbeidsledige menn med lav utdanning. Og med tanke på at Jobbik stemmer ikke denne stereotypien overens, da partiet ble dannet av studenter. Hvorfor vil studenter danne et høyreekstremistisk parti? Her finner jeg teorien om nasjonal identitet relevant, hvor frykt for å miste nasjonal identitet i et stadig mer multikulturelt samfunn fremprovoserer høyreekstremer holdninger. Og frem av oppgaven er de som truer den nasjonale identiteten romfolk og jøder med tanke på Ungarn.

Imidlertid er dette bare spekulasjoner. Men riktignok spekulasjoner jeg mener hadde vært interessante å utfordre. I denne oppgaven har jeg konkludert ved å peke på økonomiske forklaringsfaktorer som den beste forklaringen på framveksten av høyreekstremisme i Hellas og Ungarn. Likevel mener jeg det hadde vært utrolig spennende å studere fenomenet ved å anvende en annen metodisk tilnærming. For eksempel hadde det vært spennende å intervjuet partimedlemmer, samt velgere, og dermed fått en forklaring på hvorfor de valgte/velger å stemme på slike ekstremistiske partier. Hvilken historie har velgerne? Hvordan har de blitt rammet av den økonomiske nedgangstiden? Hvordan er deres oppfatning av innvandrere i landet? Hadde oppgavens omfang vært større og tiden lengre hadde dette vært spørsmål det hadde vært spennende å stille velgerne som står bak framveksten av høyreekstremisme i Hellas og Ungarn.

Litteraturliste

Ágh, A. (2007). Early consolidation and performance crisis: The Majoritarian-consensus democracy debate in Hungary. *West European Politics*, 24(3): 89-112.

BBC (2015). *Greek elections: Main parties from Syriza to Golden Dawn explained*. Hentet 15. februar 2015, fra <http://www.bbc.com/news/world-europe-30913028>

Befring, A. M. (2012). *Vil sende rombarn på internatskoler*. Hentet 23. februar 2014, fra <http://www.nrk.no/verden/vil-sende-rombarn-pa-internatskoler-1.7953478>

Berry, J. W. & Kalin, R. (1995). Multicultural and ethnic attitudes in Canada: An overview of the 1991 national survey. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 27(2): 301-320.

Csaky, Z. (2012). *Hungary: Jobbik and the «Enemy Within»*. Hentet 16. januar 2015, fra <http://www.freedomhouse.org/blog/hungary-jobbik-and-`enemy-within>

Dyrstad, K., Ellingsen, T., & Rød, J. K. (2015). Ethnonationalism in Post-war Bosnia-Herzegovina and Kosovo. The effects of local violence and ethnic composition. *International Area Studies Review*, 18(1): 4-25.

Dunai, M. (2014). *Far-right group seals appeal among discontented Hungarians*. Hentet 22. februar 2015, fra <http://news.yahoo.com/far-group-seals-appeal-among-discontented-hungarians-081632414.html>

Eide, E. B. (2013). *Hatet mot Europas minoriteter*. Hentet 14. april 2015, fra https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/hat_minoriteter/id726881/

Ellinas, A. A. (2013). The rise of the golden dawn: the new face of the far right in Greece. *South European society and politics*, 18(4): 543-565

Elster, K., & Lilleåsen, L. R. (2014). *Valgdagsmålinger: Ytre høyre største parti i flere EU-land*. Hentet 18. mai 2015, fra http://www.nrk.no/verden/_knallvalg-for-front-national-1.11739497

Eriksen, T. H. (1998). *Små steder - store spørsmål. Innføring i Sosialantropologi*. (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Ersland, B. H. L. L. (2014). *One step further to the right. Right-wing extremism in Greece and*

the rise of Golden Dawn. (Masteroppgave, Universitetet i Oslo). Oslo: Universitetet i Oslo.

Esses, V. M., Jackson, L. M., & Armstrong, T. L. (1998). Intergroup competition and attitudes toward immigrants and immigration: An instrumental model of group conflict. *Journal of Social Issues*, 54: 699-724.

ESS (2015). *About the European Social Survey European research infrastructure - ESS ERIC*. Hentet 26. februar 2015, fra <http://www.europeansocialsurvey.org/about/index.html>

European Commission (2015). *Welcome*. Hentet 26. februar 2015, fra http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm

Europe Decides. (2014). *European Parliament election result – Greece*. Hentet 15. februar 2015, fra <http://www.europedecides.eu/results/gr/>

Falch-Nilsen, K. (2013). *Europa mot høyre*. Hentet 23. februar 2015, fra <http://www.nrk.no/fordypning/europa-mot-hoyre-1.11365331>

Fennema, M. (2005). Populist parties of the right. I J. Rydgren (Red.), *Movements of exclusion: Radical Right-wing Populism* (1. utg., s. 1-24). New York: Nova Science Publishers, Inc.

FRA, (European Union Agency for Fundamental Rights) (2013). *Racism, discrimination, intolerance and extremism: learning from experiences in Greece and Hungary*. Luxembourg: European Union Agency for Fundamental Rights.

Georgiadou, V. (2013). Right-wing populism and extremism: The rapid rise of «Golden Dawn» in crisis-ridden Greece. I R.& S. Serafin (Red.), *Right-wing extremism in Europe. Country analyses, counter-strategies and labor-market oriented exit strategies*. (s. 75-101). Berlin

Gleichmann, G. (2010). *På vei mot fascismen*. Hentet 28. januar 2015, fra <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Pa-vei-mot-fascismen-6267095.html>

Globalis (2012). *Hellas*. Hentet 28. mai 2015, fra <http://www.globalis.no/Land/Hellas>

Globalis (2011). *Ungarn*. Hentet 28. mai 2015, fra <http://www.globalis.no/Land/Ungarn>

Golden Dawn (2014). *Information*. Hentet 18. februar 2015, fra <http://www.xryshaygh.com/en/information>

Golder, M. (2003). Explaining variation in the success of extreme right parties in Western Europe. *Comparative political studies*, 36: 432-466.

Göncz, K. & Geskó, S. (1997). Ethnic minorities in Hungary: Democracy and conflict resolution. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 552: 28-39

Hagtvet, B. & Strømmen, Ø. (2013). *høyre-radikalisme*. Hentet 15. januar 2015, fra <https://snl.no/høyre-radikalisme>

Hasselskog, S. R. (2014). *Det høyre-radikale Svergies nye ansikter*. Hentet 23. februar 2015, fra <http://www.aftenposteninnsikt.no/europa/det-h-yre-radikale-sveriges-nye-ansikter>

Holland, & Fortuyn, P. (2004). A deviant case or the beginning of something new?. I K. Rydgren (Red.), *Movements of exclusion: radical right-wing populism* (1. utg., s.41-64). New York: Nova Science Publishers, Inc.

jobbik.com (2010). *A short summary about Jobbik*. Hentet 19. februar 2015, fra http://www.jobbik.com/short_summary_about_jobbik

jobbik.com (2015). *Welcome*. Hentet 19. februar 2015, fra <http://www.jobbik.com/welcome>

Johannesen, S. F. (2012). *etnosentrisme*. Hentet 22. februar 2015, fra <https://snl.no/etnosentrisme>

Jupskås, A. R. (2012). *Ektreme Europa. Ideologi, årsaker og konsekvenser*. Trondheim: Cappelen Damm.

Jupskås, A. R. (2014). *populisme*. Hentet 15. januar 2015, fra <https://snl.no/populisme>

Koopmans, R., Statham, P., Giugni, M., & Passy, F. (2005). *Contested citizenship: Immigration and cultural diversity in Europe*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Kovács, A. (2013). The post-communist extreme right: the Jobbik party in Hungary. I R. Wodak, M. Khosravinik & B. Mral (Red.). *Right-wing populism in Europe. Politics and discourse*. London: Bloomsbury Publishing Pic.

Langberg, Ø. K. & Hanssen, K. (2015). *Seks grafer som forklarer det britiske valget*. Hentet 18. mai 2015, fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Seks-grafer-som-forklarer-det-britiske-valget-8012847.html>

Leonhardsen, Y. (2015, mars). Mørk skygge over Ungarns historie. *Aftenposten Innsikt*, s. 78-82.

Lubbers M., Gijsberts, M., & Scheepers, P. (2002). Extreme right-wing voting in Western Europe. *European Journal of Political Research*, 41(3): 345-378.

Lucassen, G. & Lubbers, M. (2012). Who fears what? Explaining far-right-wing preference in Europe by distinguishing perceived cultural and economic ethnic threats. *Comparative political studies*, 45(5): 547-574.

Lund, K. & Bertelsen, M. (2015). *Klar Syriza-seier i Hellas*. Hentet 21. mai 2015, fra <http://www.dn.no/nyheter/utenriks/2015/01/25/1809/Hellas/klar-syrizaseier-i-hellas>

Lurås, G., Greve, T. & Ersland, B. L. (2015). *Hellas' historie*. Hentet 1. mars 2015, fra [https://snl.no/Hellas' historie](https://snl.no/Hellas'_historie)

Malmstrøm, C. (2013). *Cecilia Malmstrøm at conference on "Right-Wing Extremism in Europe"*. Hentet 17. februar 2015, fra <http://www.youtube.com/watch?v=BLKcJcWV79w>

Mataganis, M. (2012). Social policy in hard times: The case of Greece. *Critical social policy*, 32(3): 406-421.

Minkenberg, M. (2013). The european radical right and xenophobia in west and east: trends, patterns and challenges. I R. Melzer & S. Serafin (Red.), *Right-wing extremism in Europe. Country analyses, counter-strategies and labor-market oriented exit strategies* (s. 9-34). Berlin: The Friedrich-Ebert-Stiftung.

Mudde, C. (2014). *The 2014 Hungarian parliamentary elections, or how to craft a constitutional majority*. Hentet 21. februar 2015, fra <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/wp/2014/04/14/the-2014-hungarian-parliamentary-election-or-how-to-craft-a-constitutional-majority/>

Nagy, A. B., Boros, T., & Vasali, Z. (2013). More radical than the radicals: the *Jobbik* party in international comparison. I R. Melzer, & S. Serafin (Red.), *Right-wing extremism in*

Europe. Country analyses, counter-strategies and labor-market oriented exit strategies (s. 228-253). Berlin: The Friedrich-Ebert-Stiftung

Nellas, D. (2015). *Greece's nazi-inspired party is headed for third place in election*. Hentet 18. februar 2015, fra <http://www.businessinsider.com/greeces-nazi-inspired-party-is-headed-for-third-place-in-election-2015-1>

Norris, P. (2005). *Radical right: Voters and parties in the electoral market*. Cambridge: Cambridge University Press

NTB (2013). *Antisemitter demonstrerer mot jødisk kongress i Ungarn*. Hentet 19. februar 2015, fra <http://www.vl.no/verden/antisemitter-demonstrerte-mot-jødisk-kongress-i-ungarn-1.79508>

OECD (2014). Hungary. International Migration Outlook 2014. doi: 10.1787/migr_outlook-2014-20-en

OECD (2015). *International migration database*. Hentet 3. mars 2015, fra <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=MIG#>

Ragin, C.C. (2001). Case-oriented research. I N.J. Smelser & P.B. Baltes (Red.), *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (s. 1519-1525). Oxford: Pergamon

Ragin, C.C. & Becker, H.S. (1992). *What is a case? Exploring the foundations of social inquiry*. Cambridge: Cambridge University Press

Ramalingam, V. (2014). *The European far right is on the rise, again. Here's how to tackle it*. Hentet 18. mai 2015, fra <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/feb/13/european-far-right-on-the-rise-how-to-tackle>

Ringdal, K. (2009). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. (2.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Rydgren, J., & Ruth, P. (2011). Contextual explanations of radical right-wing support in Sweden: socioeconomic marginalization, group threat, and the halo effect. *Ethnic and Racial Studies*, 36(4): 711-728.

Schulz, M. (2011). Combating right-wing extremism as a task for European policy making. I N. Langenbacher & B. Schallenberg (Red.), *Is Europe on the «right» path? Right-wing extremism and right-wing populism in Europe* (s. 27-36). Berlin: The Friedrich-Ebert-Stiftung.

Sitter, N. (2012). Høyreekstremisme i Ungarn - demokrati i krise?. I Ø. Sørensen, B. Hagtvet, & B. A. Steine (Red.), *Høyreekstremisme. Ideer og bevegelser i Europa* (s. 258-283). Oslo: Dreyer Forlag.

Smith, A. D. (2010). *Nationalism: theory, ideology, history*. (2. utg). Malden, MA: Polity Press.

Sniderman, P. M., Hagendoorn, L., & Prior, M. (2004). Predisposing factors and situation triggers: Exclusionary reactions to immigrant minorities. *American Political Science Review*, 98(1): 35-49

Strømmen, Ø. (2014). *høyreekstremisme*. Hentet 19. januar 2015, fra <https://snl.no/høyreekstremisme>

Sulyok, V. (2014). *Ungarns historie*. Hentet 4. mars 2015, fra https://snl.no/Ungarns_historie

Sumner, W. G. (1906). *Folkways*. Boston, Ma: Ginn.

Sørensen, Ø., Hagtvet B., & Steine, B. A. (2012). *Høyreekstremisme. Ideer og bevegelser i Europa*. Oslo: Dreyer Forlag.

Tamas, P. (2011). The radical right in Hungary: A threat to democracy?. I N. Langenbacher, & B. Schellenberg (Red.), *Is Europe on the “right” path? Right-wing extremism and right-wing populism in Europe* (s. 221-241). Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung

The World Bank (2015). *What we do*. Hentet 26. februar 2015, fra <http://www.worldbank.org/en/about/what-we-do>

Tjora, A. H. (2009). *Fra nysgjerrighet til innsikt. Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Trondheim: Sosiologisk forlag.

Utenriksdepartementet, a (2015). *Politikk*. Hentet 17. april 2015, fra <http://www.landsider.no/land/hellas/fakta/politikk/>

Utenriksdepartementet, b (2015). *Politikk*. Hentet 17. april 2015, fra <http://www.landsider.no/land/ungarn/fakta/politikk/#contentinfoanchor>

Viki, G. T., & Calitri, R. (2008). Infracuman outgroup or supracuman ingroup: The role of nationalism and patriotism in the infracumanization of outgroups. *European Journal of Social Psychology*, 38(6): 1054-1061.

Østerud, Ø. (2007). nasjonalisme. I Ø. Østerud (Red.), *Statsvitenskapelig leksikon*. (s. 180). Oslo: Universitetsforlaget.

Aale, P. K. (2012). *Nynazister marsjerer inn i gresk politikk*. Hentet 20. januar 2015, fra <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Nynazister-marsjerer-inn-i-gresk-politikk-6818739.html>

Appendix

Her viser jeg til Tabell 1 og grafer som det av ulike årsaker ikke er plass til eller nødvendig å inkludere i selve oppgaven, men som er viktig å ha med for å vise til arbeid som er gjort. Henvisninger til Tabell 1 og grafene er gjort underveis i selve oppgaven.

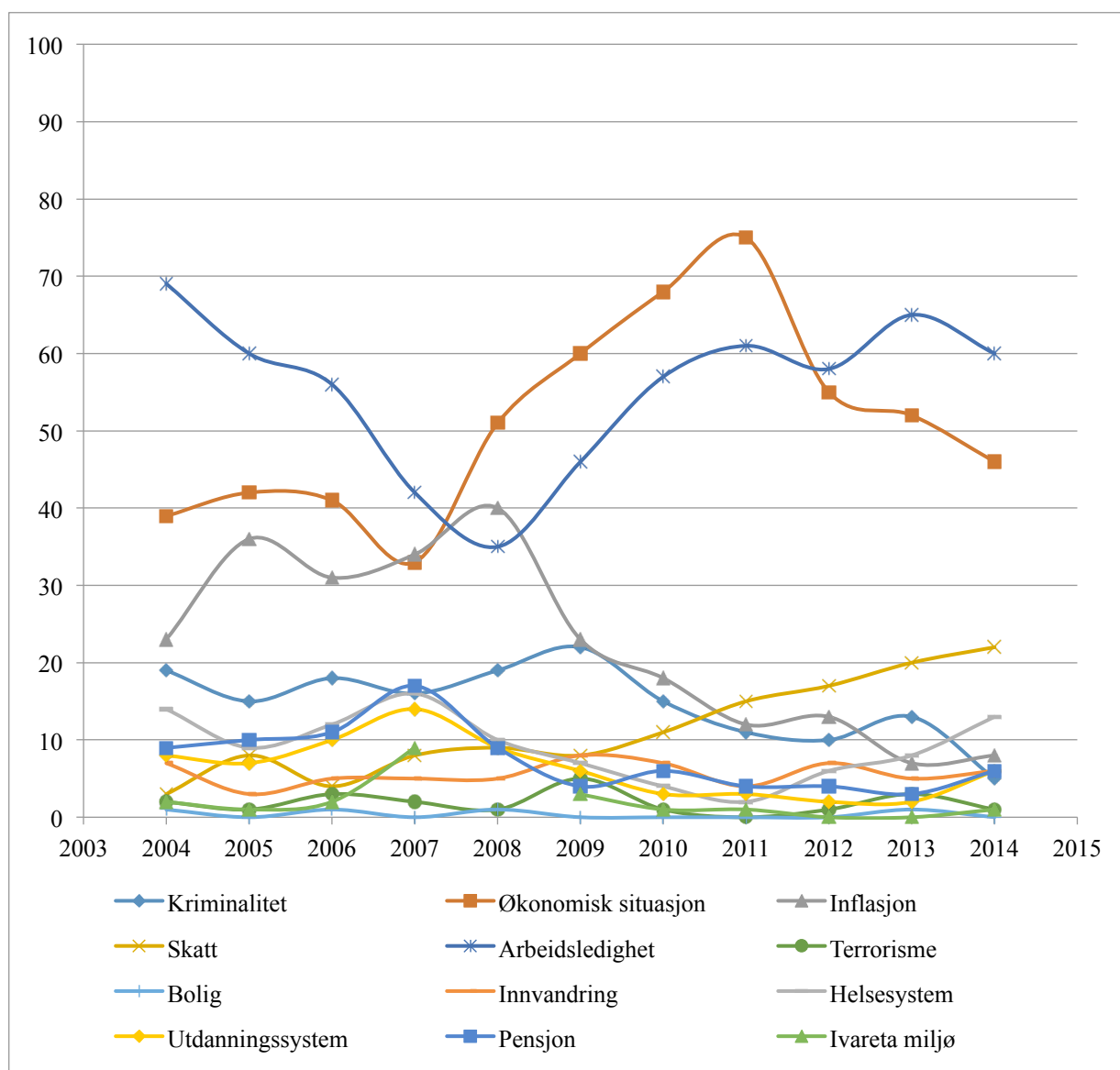
Tabell 1. Hva det betyr å være et Gyllen Daggrø medlem

1	I embrace the third major ideology of history, the one that is the most rooted in the history of my people. Opposed both to communist internationalism and universalism-liberalism.
2	I embrace the need for a state founded and built based on this ideology that nourishes and guides continuously our lives as individuals and as a society. A state that constantly serves the eternal revolutionary principles of the nationalist worldview, with the ultimate goal of forming a new society and a new type of man.
3	I embrace the moral imperatives arising from my worldview and aim to a radical renewal of the obsolete and counterfeit social values. My ideology is not looking to salvage anything from the installed economic and social interests that lead nations, peoples and cultures in decline. So I'm an enemy of every power that perpetuates this sepsis that finds foothold in plutocracy. Whether this power is a military-financial dictatorship or a parliamentary dictatorship. Because those are the two sides of the same coin, and their purpose is tearing down national identity.
4	I 'm aware that nationalism is the only absolute and true revolution because it seeks the birth of new ethical, spiritual, social and mental values. The right and left solutions supposedly fighting each other, are just a fake theater of two partners who perpetuate the dominance of cosmopolitan internationalists, anti-national and anti-social forces.
5	I believe the only state that serves correctly it's historical role is the social state, where political power comes from the people, without party promoters. Nationalism sees people not only as a numerical entity of individuals but as a qualitative synthesis of people with the same biological and spiritual heritage, which is the source of all creation and expresses its power in the social state. The only state that can represent the people as an organic and spiritual living whole.
6	The politicians on both the right and the left are deliberately lying, democracy means rule of the people, and therefore the society that is comprised of people of common origin (definition of Citizen in Classical Athens). The social state of nationalism is the only direct democracy. The state where the people are the only reality and do not need authority but leadership. The People are the real sovereign and rule themselves through their leader. So the social state can fulfill the only possible equality (derived from thought and that is not of natural, but human cultural – political creation), equal opportunities. In contrast to the transient and fleeting majority of parliamentary governing, the will of the people is the supreme law, and obedience to it results in true justice from the whole to every unit.
7	I realize that in the social state of the nationalist ideology exists the ultimate equality and the politically structured social equality. In the social state there is no social stratification based on income-economic classes. The social classes are collaborating organically groups of people with different abilities and production skills each, just like in a living body. The different systems contribute harmonically and in full cooperation for their survival. Solidarity is the rule of the social state for the relations between social-organic classes. The few people who have burgled their organic relationship with the people are the members of "plutocratic oligarchy" with their cosmopolitanism, and members of the leading groups of "Bolshevik party-union oligarchy" with their internationalism. The oligarchies of money and the tyranny of political parties are the same-enemies of the Nation and the People.
8	I am an enemy of vast exploitative wealth, either locally or internationalist, and a champion of small family ownership like the "kleros" or "temenos" of our ancestors. Money is a mean of necessity, not a governing principle of life or the purpose of it. The ultimate goal of the social state is the elimination of tiered false-value of money and the controlled use of it as a trading

	mean. The state should have control over private property so that it is not dangerous for the survival of the People or can manipulate them. The economy should be planned so that it serves the national policy and ensures the maximum self-sufficiency without dependence on international markets and control of any multinational companies.
9	I believe that the state, the social state, is the political organization of the nation and that the nation exists from itself without being an invention. It is an automatic spiritual fact that springs from the existence of the People, it is a reality that is based on the existence of the People. Whether or not the People realize the extent and depth of its existence, the Nation is the highest spiritual entity. The People are born from the tribes, the types of a race and its existence gives birth to the nation as a superior spiritual manifestation (moral, cultural, religious). Derived from the people, the nation – race, needs to be strengthened and developed through the state. It may exist without a state but will be steadily declining (See the national rise of the Greeks after 4 centuries of subjugation and lack of state). So I understand that international communism and liberal cosmopolitanism are undermining the nation by stirring up class divisions.
10	I believe in the importance of society, the whole community of the People, not the individual. The individual acquires a face and forms it's shape, it's "I" identity through the "We" of the total. Individuals do not have historical significance as opposed to the people who are condensations spacetime of special qualities of the People and the Nation. A person can only be one who completes the socialization through capability, as harmonious comition of social and individual values. This superior type of person is a new kind of person that nationalism seeks to create.
11	I honor and respect the tradition because it consists all the aspects of beauty and the good that occurred and revealed in history. While grounded in tradition I seek the new creation, the incessant evolution.
12	The social state of nationalism delivers social equality of opportunities grounded in meritocracy and does not ignore the law of diversity and difference in nature. Respecting the spiritual, ethnic and racial differences of men we can build a society with egalitarian laws. This egalitarian laws are the proof of the moral transgression of nationalism and show that there is no legal modulation to protect the naturally existing institutional inequalities that are an integral part of nature and life. In contrast to this, the social – national state gives the same margin of enhancement and sealing to every different element of existence. So, as a nationalist, I fight all forms of destructive policies (regarding nations, races, men), and any false inequality and oligarchy (money, party, perversion).

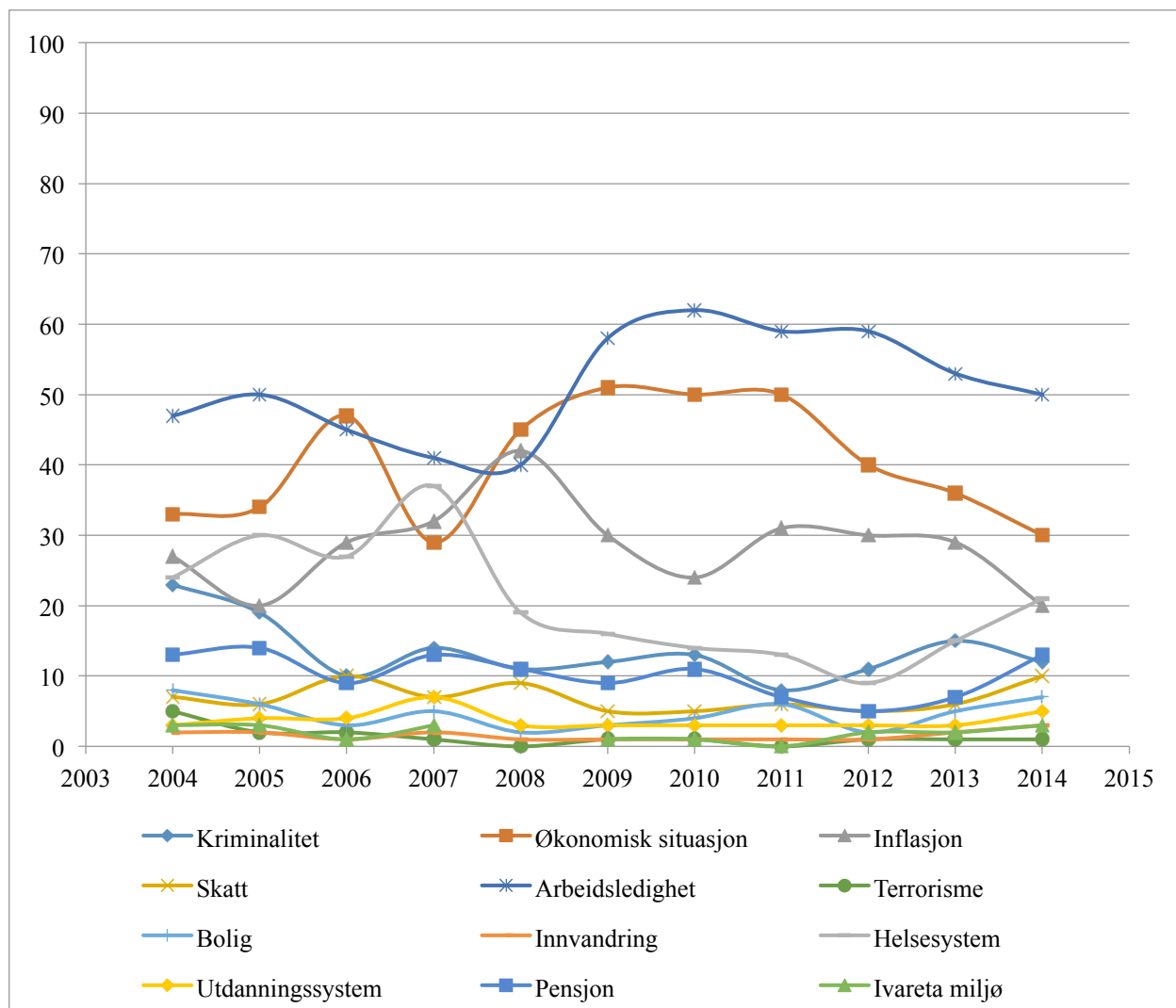
Tabell 1 illustrerer 12 punkter som forteller hva det vil si å være et Gyllen Daggrø medlem. Tabellen fremkommer på partiets hjemmeside (Golden Dawn, 2014), og jeg har valgt å bevare den engelske teksten for å unngå språklige misforståelser.

Graf 1a. Hellas: landets to største problemer

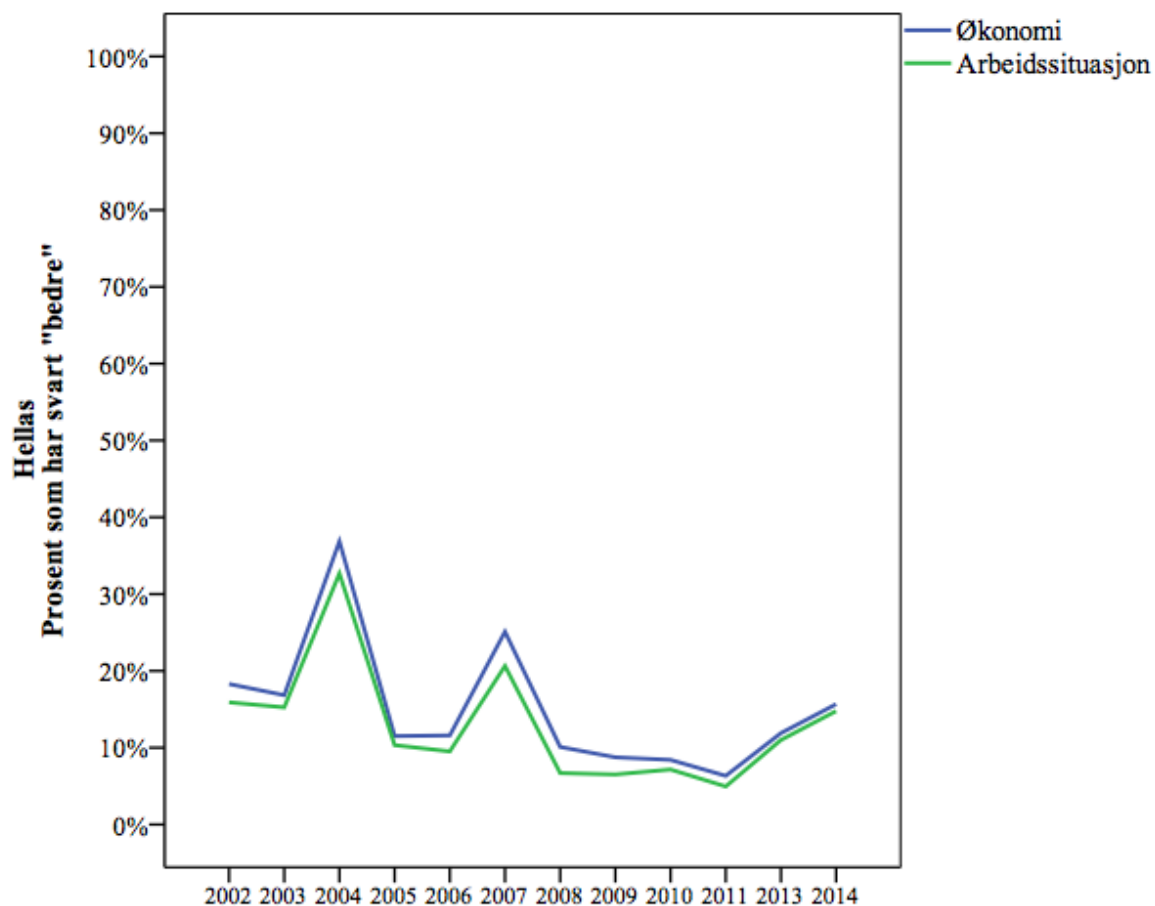
I Graf 1a presenteres alle svaralternativene fra Eurobarometer sine spørreundersøkelser. Det kommer frem av grafen 12 svaralternativer, og grunnen for at grafen ikke ble anvendt i analysen var på grunn av at svaralternativet *innvandring* forsvinner i de mange svaralternativene.

Graf 1b. Ungarn: landets to største problemer

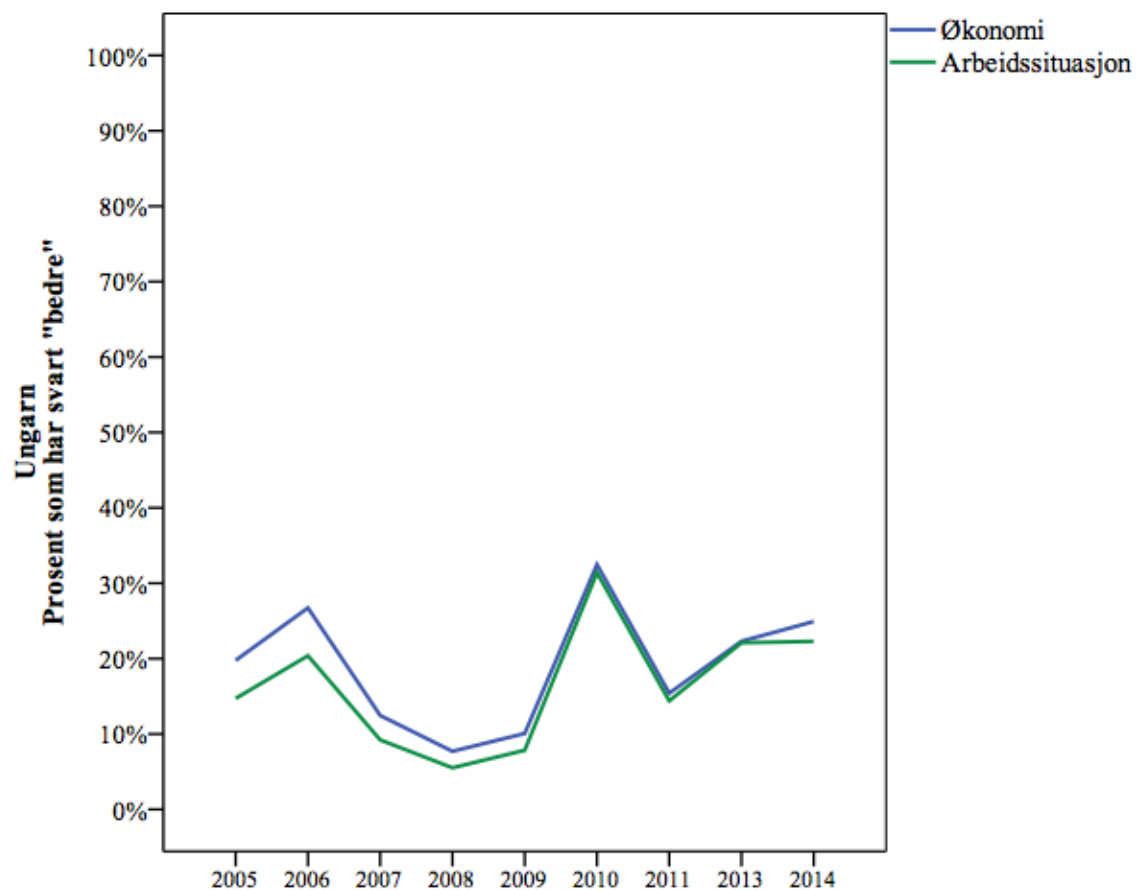
I Graf 1b presenteres alle svaralternativene fra Eurobarometer sine spørreundersøkelser. Det kommer frem av grafen 12 svaralternativer, og grunnen for at grafen ikke ble anvendt i analysen var på grunn av at svaralternativet *innvandring* forsvinner i de mange svaralternativene.

Graf 2a. Hellas: forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon

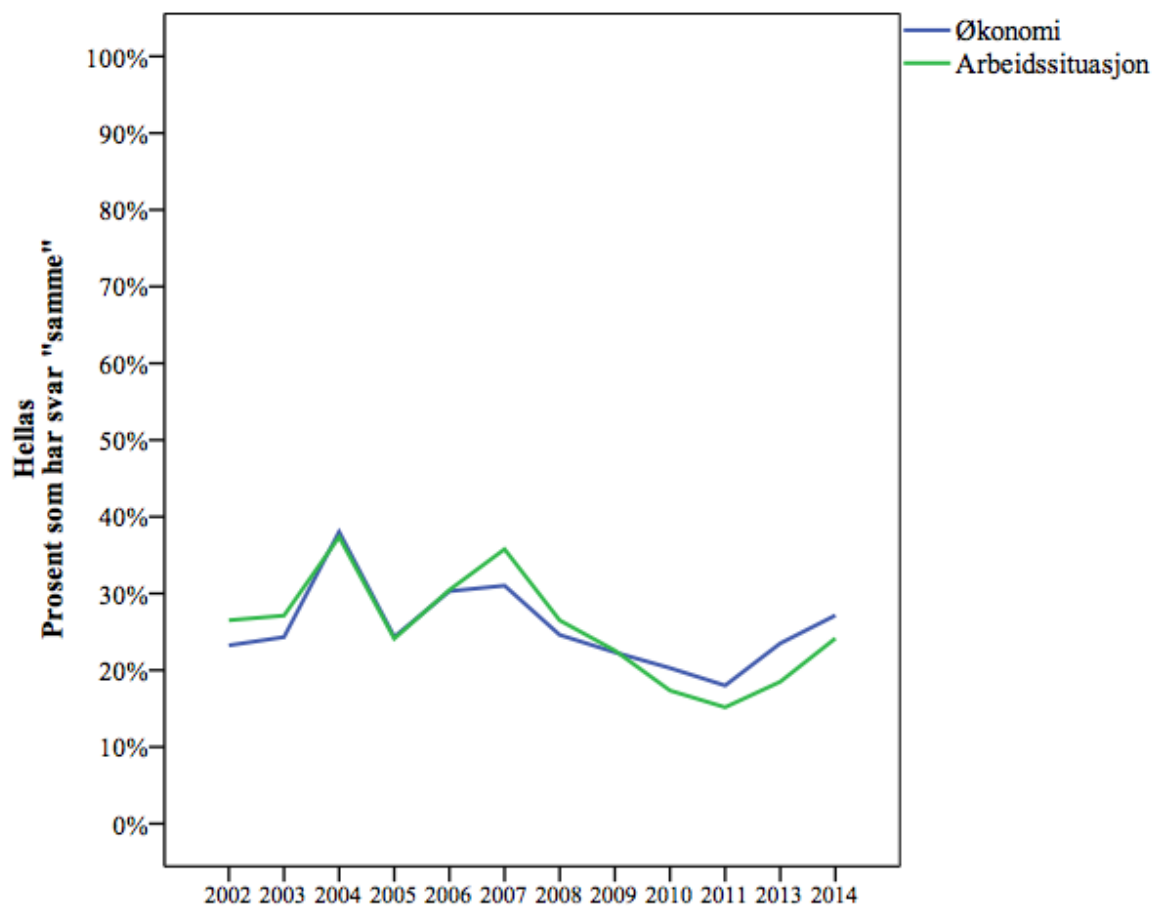
Graf 2a presenterer statistikk i forhold til hvilke forventninger greske informanter har til landets økonomi og arbeidssituasjon. Statistikken er hentet fra ESS sine spørreundersøkelsen, og viser prosentvis hvor mange informanter som har svart ”bedre”.

Graf 2b. Ungarn: forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon

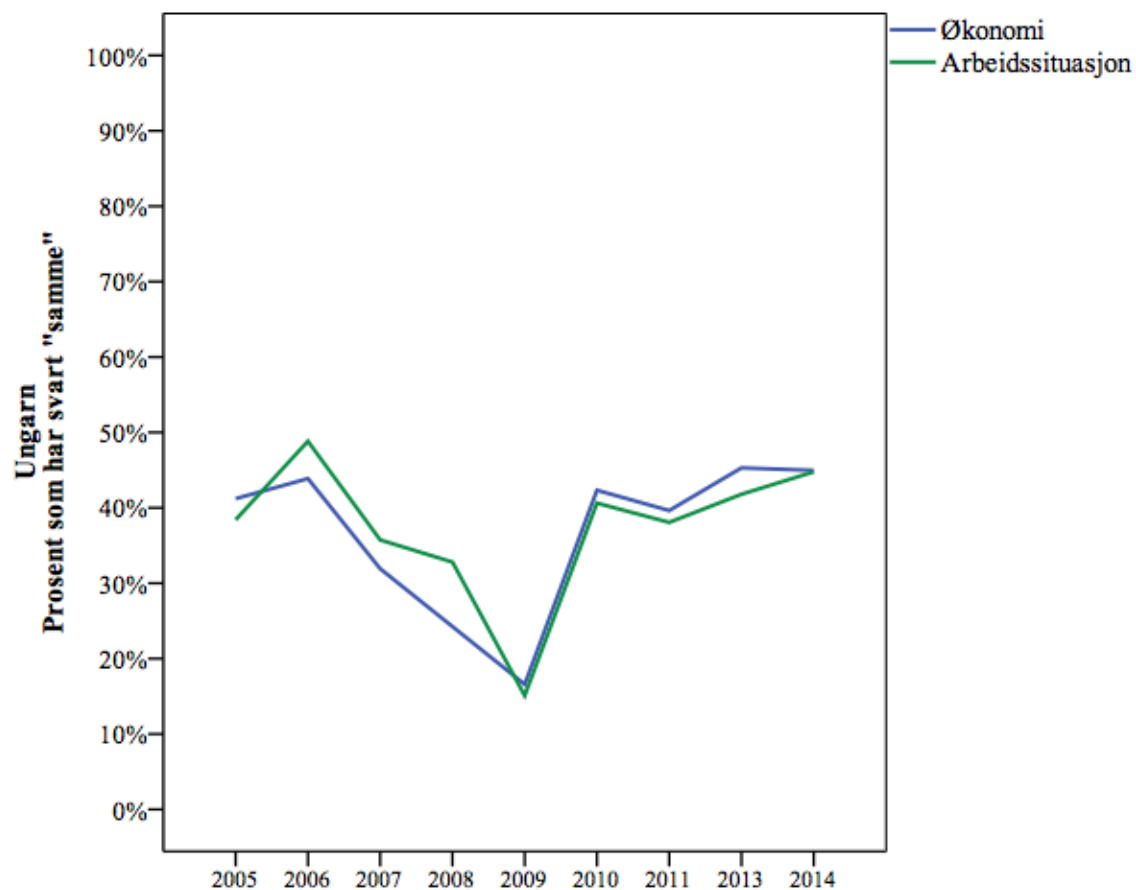
Graf 2b presenterer statistikk i forhold til hvilke forventninger ungarske informanter har til landets økonomi og arbeidssituasjon. Statistikken er hentet fra ESS sine spørreundersøkelsen, og viser prosentvis hvor mange informanter som har svart "bedre".

Graf 3a. Hellas: forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon

Graf 3a presenterer statistikk i forhold til hvilke forventninger greske informanter har til landets økonomi og arbeidssituasjon. Statistikken er hentet fra ESS sine spørreundersøkelsen, og viser prosentvis hvor mange informanter som har svart "samme".

Graf 3b. Ungarn: forventninger til landets økonomi og arbeidssituasjon

Graf 2b presenterer statistikk i forhold til hvilke forventninger ungarske informanter har til landets økonomi og arbeidssituasjon. Statistikken er hentet fra ESS sine spørreundersøkelsen, og viser prosentvis hvor mange informanter som har svart "samme".

